Opera hactenus inedita Rogeri Baconi
Fasc. I

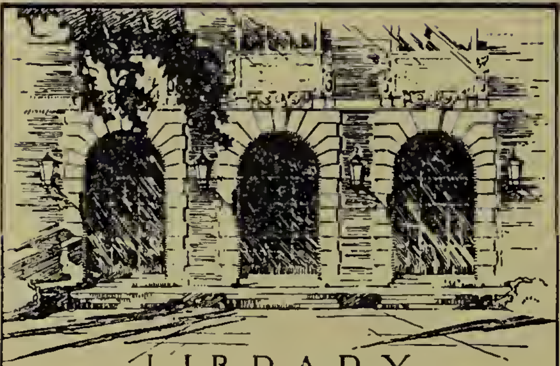
METAPHYSICA FRATRIS ROGERI

ORDINIS FRATRUM MINORUM

DE VICIIS CONTRACTIS IN STUDIO THEOLOGIE

OMNIA QUAE SUPERSUNT NUNC PRIMUM
EDIDIT
ROBERT STEELE

LONDON
ALEXANDER MORING, LIMITED,
32 GEORGE ST.
HANOVER SQUARE, W.

Opera hactenus inedita Rogeri Baconi
Fasc. I

METAPHYSICA FRATRIS ROGERI

ORDINIS FRATRUM MINORUM

DE VICIIS CONTRACTIS IN STUDIO THEOLOGIE

OMNIA QUAE SUPERSUNT NUNC PRIMUM EDIDIT

ROBERT STEELE

LONDON
ALEXANDER MORING, LIMITED,
32 GEORGE ST.
HANOVER SQUARE, W.

PREFACE

THE treatises of Roger Bacon on the subject of Metaphysics of which we have any knowledge are the following :—

1. Questiones super primum [etc.] Methaphisice, a magistro R. Baco. (MS. Amiens 406, f. 74 sqq. described by Cousin, *Journal des Savants*, 1848, pp. 459-72.)

2. Methaphisica fratris Rogeri ordinis Fratrum Minorum, de viciis contractis in studio theologie. (MS. Digby 190, fol. 86 b, fragment; Bibl. Nat. 7440, ff. 38–40, 25–32, unfinished. Here printed.)

The names of others occur in old library lists. Three are found in the library of St. Augustine's, Canterbury, whose catalogue has been published by Dr. James. They were in the possession of John of London.

3. 'Tractatus naturalis philosophie communis Rogeri Bacun et in eodem libro. Tractatus de nutrimento et nutribili secundum eundem Rogerum bacun. Tractatus de intellectu et intelligibili. Tractatus de sompno et vigilia, et Methaphisice eiusdem Rogeri. (2 fo. et quod habet.)' 843.

4. 'Methaphisice R. Bacon in commento Averois super liber Ethicorum.' 843.

5. 'Comentum Averois super librum Ethicorum: et in eodem libro concordancie Ethicorum: poetria Aristotelis cum comento Averoys: Averoys de substantia orbis: Avicenna de animalibus: Methaphisica Rogeri Bacon: et Yconomica Aristotelis. (2 fo. quemadmodum.)' 1071.

Of the contents of these treatises (except the first) it is not easy to speak with any approach to certitude. No. 1 seems from Cousin's account to be a scholastic treatise on questions arising from the *Metaphysics* of Aristotle, with the exception of the third and fourth books. No. 2, of which the surviving fragment is now printed for the first time, is incomplete and gives no indication of its original length and scope. But some ground of conjecture as to these exists. A number of references to *Methaphisica mea* occur in undoubted works of Bacon. A comparison of these will be our best guide to the contents of the lost book. The *Magnum Opus* (if I may provisionally name it so) on which Bacon had been engaged for years when the papal command reached him was planned to extend over four volumes (see extract 23): (1) *Grammatica Logica*, (2) *Communia Mathematica*, (3) *Communia Naturalium*, (4) *Methaphisica et Moralia*. Considerable portions of each of these were already written, and some of them were utilized in the *Opus Majus* or in the *Opus Tertium*, written to accompany it. Others were written later, as for example parts of the *Communia Naturalium*. All however refer to the *Metaphysics* as already completed and well known.

The works which principally influenced Bacon in the composition of

the book were Aristotle's *Metaphysics* with the *Commentary of Averroes* in a translation which omitted part of our first, and our tenth, thirteenth, and fourteenth books, and Avicenna's *Prima Philosophia* or *Metaphysics* in ten tracts or books. A discussion of his indebtedness to Aristotle must be postponed to the introduction of the *Communia Naturalium*, and cannot be complete till the publication of the Amiens MS. Avicenna's influence was more immediate, both on Bacon and on Albertus. He begins with a study of the general definitions of physics, and passes through a consideration of unity and number to the first principle, to the study of pure truth, and of moral philosophy, insomuch that Bacon often quotes it as the *Radices Moralis Philosophie*. Gundisalvi's 'De divisione philosophiae,' recently published, is largely founded on it. Bacon's own conception of the scope of Metaphysics is preserved for us in the *Opus Majus* in two places—Part II. cap. 18 (vol. iii. p. 75) and Part VII. cap. 1 (vol. ii. pp. 226–9).

In an Appendix I have collected a number of extracts from Bacon's works, mainly from the *Magnum Opus*, indicating the scope of the *Metaphysics*. From extract 11 we learn that the beginning of our fragment is the first part of the *Metaphysics*—after (we may suppose) an introductory passage of some length corresponding to those in vols. i, ii, and iii. After this we find the 'auctoritates sanctorum de laudibus harum scienciarum' of extract 15, the reference to the immortality of the soul (extract 2) and the comparison between Christian and infidel philosophers (extracts 4, 14, 15). No reference is made to the proof of Christianity by astrology, which is incorporated in the *Opus Majus*, and when our fragment ends the greater part of the scheme has not been entered on. We may suppose that Bacon proceeds to develop his definition of Metaphysics as a general science of the foundation of all others on the lines hinted at in extracts 1, 3, 5, 7, 12, 16, 17, 24, 25, &c., and then deals with the order and divisions of each science (extracts 10, 25, 26). An illustration of his division of rhetoric is given (extract 21), and by extract 22 we find that some such passages as *Op. Tert.* p. 103 or *Op. Maj.* vol. i. p. 99 were included here, as is almost shown by extract 13 referring to the latter passage. We may place here too the passage alluded to in extract 18 treating of the meaning of certain logical terms. Here too would come in its order the note on the possible number of vowels (extract 9). The notes on mathematics would follow, many of which are imbedded in Part IV of the *Opus Majus*, such as extracts 17 (vol. i. p. 152, &c.), 8 (vol. i. p. 239), 19 (vol. i. p. 165), &c.

The remaining extracts 20, 27–33, raise an interesting question. They plainly refer to some such treatise as the *De Multiplicatione Specierum*; in fact 27 is plainly vol. ii. pp. 409–10, 31 is p. 493, and 32 p. 513. The treatise itself is plainly part of the *Magnum Opus*, as is shown by the expressions on vol. ii. pp. 408 and 424, and I incline to place it towards the end of the *Metaphysics*. But two references to the *quarta parte* on pp. 430 and 535 stand in the way. They are not necessarily contradictory

to the hypothesis, for Bacon's term for the four main divisions is *volumen* (extract 23). We should then complete volume iv of the *Magnum Opus* by a passage making the change into Moral Philosophy in the way indicated in the early chapters of Part VII of the *Opus Majus.*

Bacon's inveterate habit of using his material two or three times over is illustrated in this work. I add a list of these coincidences. The reference is only to passages on the pages cited, sometimes not of great length : pp. 1, 2, 3 coincide with *Op. Tert.* pp. 9, 11, 12 and Introduction published by Dr. Gasquet (pp. 498, 499) ; p. 3 with *Op. Maj.* ii. 255 ; p. 8 with ii. 229 sqq. ; p. 9 with *Op. Tert.* p. 49 and *Op. Maj.* ii. 233 ; pp. 12, 13 with ii. 235–6 ; pp. 16, 17 with ii. 241–2 ; pp. 18, 19, 20 with ii. 258, 259, 260–3 ; p. 23 with ii. 251 ; pp. 24–8 with ii. 246–52 ; pp. 29–35 with ii. 267–75 ; p. 42 with iii. 74 ; pp. 42–52 with i. 254–67. A study of the changes made is interesting.

The manuscript from which this fragment is taken is in the Bibliothèque Nationale, f. lat. 7440. The page measures 257 by 184 mm., of which the writing occupies 193 by 125 mm. It is written in double columns of 51 lines each. The title is in a later hand ; the running title is *Methã Rogĩ.* It follows the 'Afforisimi Iohannis, de astrorum judiciis,' without any break in the column. The tract has been separated in the binding, running from folio 38b to 40b, and continued at folio 25a to 32b. I have endeavoured to reproduce the spelling of the manuscript, with the exception of the letters j and v, for which the scribes had no distinctive form. The distinction between t and c is not made, and I have leaned towards the use of c. I had at first written out the tract in the conventional form, but I do not think the spelling of mediaeval scribes will cause more than a few minutes' inconvenience to readers. In a few cases the grammar of the scribe has failed him—they have not been altered.

If the present publication pays for paper and printing, I propose to follow it up by the *Communia Naturalium* from the Mazarin MS. 3576 collated with the British Museum MS. 7. F. vij as far as it goes, and with Digby 70 and 76, and by the fragments of the *Communia Mathematica.* I have copied the Ambrosian MS. R. 47. sup (which formerly belonged to Pinelli) of the *De Musica* attributed to Bacon, but I do not believe it to be his. The printing of the other two works would give us much information as to the points in discussion at his time, and fill many blanks in our knowledge.

I have to acknowledge with thanks aid from Mr. Halliday Sparling (in photographing the manuscript), Mr. Hehner, and Mr. Bickley. A photograph of the MS. has been deposited in the Manuscript Department of the British Museum.

SUMMARY OF THE WORK

As the principal object of the author is to point out the faults of theological study and their remedies, he will rely on the witness of philosophers, not quoting those cited by the saints, except Ethicus and Alchimus translated by Jerome. (p. 2) Knowledge is only pleasant when it can be imparted to others, as Tully, Seneca, Boethius and others show. (p. 3) To send his work out quickly Bacon has reduced it to a compendium, following the advice of Horace. (p. 4) Bacon then considers the signs of human ignorance with their causes. The *first* is the contradictions of philosophers, hardly one of whom in modern times agrees with another. The *second* is that although the mind works in many directions, every one exercises it now in sophisms and doubts of everything true or false, not so much caring for knowledge as showing themselves expert logicians. The *third* is that while the ancients prepared for us the paths of science to the extent of their opportunities, (p. 5) hardly any of the moderns can supply the deficiencies in their legacy either by their own invention or by translation from other languages. It is the duty of all ages to complete the work of their predecessors, but in our age philosophers will not even understand what is before their eyes. (p. 6) The *fourth* and worst sign is that after 1250 years of divine revelation clearing up all philosophy, we are still ignorant. For the end of philosophy is by way of admiration of the universe to come into the perfect knowledge of God and His works, and into perfect happiness in goodness. Philosophers have treated of all the Christian doctrines, and it is by their authority that we must convince infidels who deny the authority of Christ, since we cannot hope for miracles. (p. 7) But our teachers know nothing of this deeper philosophy and will not search out in books the truths which lie buried there. Nay, when any one brings them to light, they laugh them to scorn, preferring to use the methods of speculative philosophy, though the saints preferred quoting dicta of philosophers to using dialectics and sophisms.

Philosophers have shown that the First Cause is God, One and Three. (p. 8) Bacon quotes Plato, Aristotle, and Ethicus. They also speak of Christ. (p. 9) Albumazar shows how His birth is prophesied in the stars; Boethius tells how on the breast of Plato was found a golden record of his belief in the Christ to come; Ethicus and Alchimus tell of Him; Ovid in his book *Of the Change of his Life* speaks of (p. 10) the prophet who is to be born of a virgin, and of many Christian doctrines.

The creation of the world from nothing is clearly taught by Avicenna and Aristotle. The world is eternal, but a created eternal through the will of God. (p. 11) The motion of the heavens does not explain the production of anything. Time and motion cannot be infinite. (p. 12) Philosophers have also considered the state of the angels. There are sixty motions in the Universe, hence there are at least sixty angels according to Trismegistus. Then extending his considerations he says there must be almost an infinite number distinguished from individuals by the fact that their beings are permanent. Ethicus lays down that there are nine orders of angels besides the one which fell into eternal pain. Apuleius speaks at length of angels, (p. 13) describing them as celestial messengers and guardians. (p. 14).

Philosophers also speak of true pleasure, as Avicenna, Aristotle, Cicero, Tully, and others. (p. 15) A discussion follows leading up to the hope of (p. 16) future happiness. The proof of this from philosophers can only be general, but is quite plain, as is seen by long quotations from Avicenna. The mind is bound by the body and cannot attain perfect knowledge of it. (p. 18) Philosophers have also spoken at length of morals. Read Aristotle and Tully, Seneca, and Apuleius. (p. 19) All philosophers wish us to be attracted by the beauty of virtue. (p. 20) Sin impairs the vision of the soul, which like a rusted mirror returns a distorted image to the beholder. Sin is a degrading thing, and makes man as low as the beasts. (p. 21) Read these authors named. They speak not only of morals and religion, but of laws and statecrafts ; as Aristotle promises in the *Ethics*. (pp. 22–5) Cities and states are of various kinds, according to their chief aims. Some look only to glory or riches or pleasure, some have many aims. Bacon follows Avicenna in this passage at some length. The chief aim of a state should be the worship of God, and the teaching of the truths of religion. After this (p. 26) the legislator should make laws for the family and common life, (p. 27) commerce, and study, and the removal of evildoers, (p. 28) and the discovery of the best among contending sects. Lastly he should provide for the choice of his successor. (p. 29) Bacon indicates the authors to be read on these matters. As to moral virtues philosophers teach the contempt of this world's good as the best foundation for them. He quotes Aristotle, Theophrastus, (p. 30) Cicero, Censorinus, Seneca. (p. 31) Apuleius, (p. 32) Tully, Sallust, and others. (p. 33) He then gives quotations from Tully, Cicero, Pliny, Secreta Secretorum, dealing with gross pleasures, (p. 34) lust, (p. 35) eating and drinking, (p. 36) dress and luxury.

It appears, then, that the aim of philosophy is to inculcate the knowledge of God and His angels, morals, and good laws with contempt for the things of this life in view of future bliss. (p. 37) We require this teaching, for by nature we are blind to such objects, and require inspiration to set us in search of them. (p. 38) We do not even think human approach to perfection possible till a revelation is made, and this revelation, philosophers are agreed, will be made by some prophet. Avicenna describes his properties, and they agree with those of the Lord Jesus Christ. Bacon will limit himself to a few. (p. 39) By (1) the concurrence of the prophecies of Ethicus, Alchimus, Plato, Albumazar ; (2) by the nobility of our sect which excels all others ; (3) by the number of revelations vouchsafed to it ; (4) by the noble conditions of our Lord who excels any other legislator (a) in sanctity, (b) in perfect wisdom, (p. 41) judging each sect by its own books ; (5) by the miracles of the legislator, as Alpharabius lays down ; (6) by the testimony of prophets coming before Him, as the Sybils, and the corpse found in the East in the time of Irene and Constantine ; (p. 42) (7) by a direct voice from heaven attesting the legislator's claims, as Avicenna says ; and (8) by Astronomy which investigates the future of the various sects. Here Bacon enters into an account of the elements of Judiciary Astrology. He discusses the influences of the planets. Jove and Venus are kindly, Saturn and Mars malevolent. Mercury is good with good, bad with bad. (p. 43) The heavens are divided into twelve houses, each with their properties and ruling planets. He then describes the conjunctions of the planets with their influence on sects. (p. 44) Saturn the planet of the Jews comes first, and all Gentile knowledge came after Moses and the law, as Bacon shows at length. (p. 45) When Jove is in conjunction with Mars comes the law of the Chaldeans, with the Sun, the law of Egypt, with Venus, the law of the Saracens, as may be seen from Ovid *De Vetula*. With Mercury the Christian religion is

signified, (p. 46) and this conjunction is studied at length. The division of 'houses' is then described, (p. 47) and their relation between the 'signs' and the planets. (p. 48) He then defines the 'exaltation' of planets, their 'triplicity,' the 'termini' of the Egyptians, (p. 49) the 'powers' of the planets, and their 'faces.' Now all the essential power of Mercury is in the sign of Virgo. And therefore the prophet of the Mercurial law should be born of a virgin. If Jove is in conjunction with the Moon another sect will arise, (p. 50) that of Antichrist.

Laws and sects may be investigated in a more special way by means of the conjunctions, especially that of Saturn and Jove. There are three kinds of conjunctions, great, greater, and greatest, one every twenty years, one in 240 years, and one in 960 years: the significance of each of these. (p. 51) Bacon discusses the conjunction that took place before Christ's birth which inspired Ovid, and calculates the aspect of the planets then. (p. 52) The influence of the stars does not impose any necessity on free will, but the body is influenced by them, and they influence the mind. They did not cause the Incarnation, but show that it was foreknown.

Methaphisica fratris Rogeri ordinis fratrum minorum de viciis contractis in studio theologie[1].

QUONIAM intencio principalis est innuere nobis vicia studii theologici que contracta sunt ex curiositate philosophie cum remediis istorum; ideo in theologicis autentica inducam philosophorum testimonia. Auctoribus enim uti, ut ait Tullius in primo *De Quescionibus Tusculanis*[2], 'in omnibus causis et solet et debet valere plurimum.' Propter quod Plinius in libro primo [3]*Naturalis Historie*[4] omnes auctores enumerat pene innumerabiles quos in residuis 36 libris imitatur: unde dicit, 'Est enim benignum, ut arbitror, et plenum ingenui pudoris, fateri per quos profeceris.' Et quia varietas ipsa legencium fastidio medetur, ut ait Philosophus, 14° *Librorum Naturalium*, et [5] Seneca, libro *De Copia Verborum*, dicit quod 'nichil est jocundum nisi quid reficit varietas,' et in libro [6] *De Conquescione Nature* Alanus ait quod 'ex materne[7] satietatis ydemptitate fastiditus animus indignatur'; ideo diversorum auctorum eloquencia et ad eandem materiam 39 a 1.
varias auctoritates inducere | curabo, non solum propter ydemptitatis tedium, ut dixi, diversorum et diversas auctoritates proferre conabor, set ut scribentes vel conferentes seu qualitercumque perorantes habeamus secundum varietatem temporum difformitatem testimoniorum, et ut vilis ignorancia tante copie et sermo nugatorius[8] animos auditorum non offendant. Ab auctoritatibus quidem philosophorum quos sancti recitant abstinebo, nisi quod dicta Ethici astronomi

[1] Title from Digby 190. 'Incipit methafisica Rogeri Baconis de ordine predicatorum,' in a later hand is that in the MS.

[2] *Tusc. Disp.* i.-12. [3] p^e MS. [4] Lib. i. in prefatio.

[5] Pub. Syr. *Sententiae*, 343 'Jucundum nihil est, nisi quod reficit varietas.'

[6] *De Planctu Naturae*, p. 459, Migne.

[7] MS. 'nimie' altered in another hand. [8] Altered from 'nugatoribus.'

et Alchimi philosophi auctoritate beati Hieronimi roborabo, quoniam nullus credere posset illos tot mira de Christo et angelis et demonibus et glorificandis hominibus et dampnandis dixisse, nisi Hieronimus vel alius sanctus eos hec dixisse firmaret. Cicero quidem in libro *De Officiis*[1] ait, 'preclare scriptum esse a Platone: "Non nobis solum nati sumus, ortus nostri partem patria vendicat, partem amici": atque, ut placet Stoicis, . . . ad usum hominum omnia creari, homines autem hominum causa esse generatos, ut ipsi inter se, alii aliis prodesse possent[2].' Quoniam Tullius dicit in 5° *Achademicorum* libro[3]: Nichil est tam illustre quam communicacio utilitatum, innatum enim est homini ut habeat quiddam civile et populare quod Greci 'politicon' vocant. Set et ipsa res de qua est intencio, cum sit bonum sciencie, nos sua parte natura invitat ad facilem et liberalem ejus communicacionem, propter quod Boecius in prologo *Ypotheticorum Sillogismorum*[4] ait: 'Et si ipsa speculacio veritatis sua quadam specie sectanda est, fit tamen amabilior cum in commune deducitur. Nullum enim bonum est quod non pulchrius elucescat; si plurimorum noticia comprobetur[5].' Et Seneca, libro *primarum Epistolarum*[6] versus finem, dicit: 'In hoc gaudeo [aliquid] discere, ut doceam: nec me ulla res delectabit, licet sit eximia et salutaris, quam mihi uni sciturus sum. Si cum hac excepcione detur[7] sapiencia, ut illam inclusam teneam, nec enunciem, reiciam. Nullius enim boni, sine socio, jocunda est possessio.' Et ideo rex magnificus Alexander Macedo, Aristotilis discipulus, in disputacione philosophica quam habuit cum Dindimo, rege Bragmanarum, ipsum excitans ad communicacionem sapiencie, sic ait: 'Libera res est communitas et nesciens pati dispendium, cum in alterum participata transfunditur, sicut si ex una face si lumina plura succenderis, nullum dampnum principali materie generabitur, que quidem accipit facultatem plus lucendi, quociens causas invenit plus prestandi.' Si enim avaricia rerum exteriorum omnium sapiencium auctoritate dampnata est, multo forcius sapiencie avara clausio longe

[1] *De Off.* i. 7. [2] Altered into 'possint' by a later hand.
[3] (sic) perhaps a memory quotation from iii. *De Officiis.*
[4] Boeth. Op. om. f. 141 a 2, Ven. 1492 'Nam et ipsa . . .'
[5] Altered by another hand from 'completur.' [6] *Ep.* vi. [7] MS. datur.

magis habet reprobari[1], quia hujus est major dignitas quam rei corporalis. Et preter ea nisi publicetur a possessore, elabitur, ut experimur satis | in nobis et in aliis. Considero 39 a 2. eciam quod Sallustius in *Jugurtino*[2] dicit: 'Animo cupienti nichil satis festinatur'; 'Eciam ipsa celeritas desiderio mora est,' ut Seneca, libro *De Copia Verborum*[3], determinat. Insuper 'amicorum justa peticio est effectui celeriter mancipanda, ne frigere videatur caritas ociosa,' sicut dicit Platearius[4], quoniam ut Ovidius[5] pandit in *Tristibus*:

'Spes anxia mentem
Distrahit, et longo consumit gaudia voto.'

Et ut Seneca dicit 7° *De Beneficiis*[6]: 'Multo gracius venit quod de facili quam quod de plena manu sumitur'; ingratum enim est beneficium quod diu inter manus dantis hesit. Sed propter rerum inestimabilem difficultatem de quibus loqui volo, et propter multitudinem et pondus occupacionum, non potui cicius transmittere quod voluistis; nec adhuc complere possum in particulari, et in propria disciplina. Opus tamen universale si placet intueri, poteritis ut saltem ex partibus tota, ex minoribus majora, ex paucioribus plura cogitare valeatis. Et quidem non solum propter has causas tacebo de multis, sed quia sepe superflua explanacione magis obscuritas comparatur, ut Boecius dicit[7], secundo *Commentario super Periermenias*, atque ut in philosophia Dindimi dicitur: 'Non est magnum in paucis effluere, set plurima compendio moderari.' Oraciusque dicit[8],

'Quidquid[9] precipies, esto brevis, ut cito dicta
Precipiant animi dociles, teneantque fideles:
Omne supervacuum pleno de[10] pectore manat.'

Cum tamen, ut libro dicitur[11] *De Ormesta Mundi* tercio:

[1] MS. reprebari. [2] Cap. 64.

[3] Pub. Syr. *Sententiae*, 189 'Eciam celeritas in desiderio mora est.'

[4] 'Justa ergo amicorum animi petitio est celeriter effectui mancipanda ne frigere videatur charitas ociosa.' Platearius, *Practica*, Prohemium, f. 203 a 1, Lugd. 1525 (*Practica Serapionis*).

[5] Statius, *Theb.* i. 322, vote MS. for voto. [6] Primo, cap. 7.

[7] *De Interpret.*, Op. Om., Ven. 1492. [8] *Ars Poet.* 335. [9] MS. Cumquid.

[10] MS. de pleno. [11] Paulus Orosius, *Adversus Paganos*, lib. iii. in pref.

'Brevitas semper obscura est, etsi cognoscendi ymaginem prefert, vel non[1], aufert[2] tamen intelligendi vigorem.' Quapropter sicut sermonis lubrici profluvia, sic decise oracionis anguscias vitare propono.

ET quia nata est nobis via a communioribus ad magis propria, ideo circa sapienciam in universali declinando tamen magis ad humanam, ut valet respectu divine, in principio temptabo signa ignorancie nostre cum suis causis revolvere.

Primum igitur quod considerandum est circa vias sapiencie est multiplex signum errorum nostrorum. Ne si non avertamus ea, credamus esse in luce veritatis cum tamen fuimus in tenebris ignorancie dempsissimis.

UNUM autem signum manifestum est illud quod Aristotiles recitat primo *Methaphisice*[3] secundum primam et secundam translacionem, videlicet, philosophancium contradiccio, quod precipue verificatum est modernis temporibus, quoniam in uno vilissimo sophismate aut in una vanissima quescione vix unus concordat cum alio.

39 b 1. ALIUD est signum non minus evidens, cum enim sint habitus cognitivi quamplures, ut dubitacio, opinio, fides, admiracio, experiencia, sollercia, intellectus, sciencia, sapiencia, et si que sunt consimiles, fere in omnibus versamur per dubitaciones et opiniones, qui sunt habitus debilissimi, et equaliter circa falsa sicut circa vera, in paucissimis aut nullis pertingentes ad intellectum, scienciam, et sapienciam, ut quilibet novit in se et in aliis, nisi sint alii aliqui qui super seipsos et alios altius elati philo[so]phantur inter indoctos, quibus in nullo credendum est.

TERCIUM signum est quod cum philosophi et doctores antiqui preparaverunt nobis vias sapiencie quantum possibile fuit eis juxta tempora sua, et habemus in linguis nostris magnas et multas et pene innumerabiles partes scienciarum

[1] 'vel non' inserted in a later hand. [2] aut refert MS.
[3] See *Metaphys. Aris. cum com. Aver.*, f. 11 a 1, Ven. 1496 &c.

et arcium, non est aliquis modernorum qui aliquam partem sapiencie dignam que in lingua latina non habeatur, sciat supplere per invencionem, nec ab alia lingua transferre. Cum tamen quanto juniores tempore, tanto perspicaciores, ut diffinit auctoritas; et cum primi inventores nullum adjutorium habuerunt, et posteriores solum habuerunt adjutorium priorum, semper crevit sapiencia [1], et partes arcium dignarum paulatim addebantur; nunc vero nos, qui labores omnium precedencium habemus paratos, neque scimus addere ea ad que ipsi non potuerunt pertingere, neque ab eis facta que desunt in lingua nostra transmutare, cum tamen deberemus que desunt complere [2] et eciam inventa renovare in melius: quia Boecius dicit, libro *De Disciplina Scholarium* [3]: 'Miserum est semper uti inventis et nunquam inveniendis': nichil enim perfectum est in humanis invencionibus. Omnium enim naturam pollicetur que paria Deo sentire est [4], ut super capitulum *De Iride* dicit Commentator. Seneca eciam ait, 3° *Naturalium* [5]: 'Nova erant omnia primo temptantibus, postea illa eadem limata sunt [6], set si quid inventum est, illis referri deberet. . . . Nulla enim res consummata est dum incipit.' Unde in 4° libro [7] ad huc dicit: 'Non [8] sunt anni mille quingenti, ex quo Grecia "*stellis numeros et nomina fecit.*" Multeque hodie sunt gentes, que tantum facie noverint [9] celum.' Veniet tempus quo ista que nunc latent in lucem dies extrahat et longioris evi diligencia. Et ideo si posteriores proficerent in scienciis ut oporteret, ipsi complerent, juxta sui temporis oportunitatem, ea que defuerunt prioribus. Set hoc non faciunt, imo quod pejus est, non intelligunt ea que ante oculos comparata sunt, ut manifestum est in omni parte sapiencie. | Itaque non 39 b 2.
necesse est ponere exemplum in alkimia, et in scienciis

[1] The MS. has also 'sciencia' marked for erasure.

[2] que marked for erasure in MS.

[3] Cap. 5 (f. 243 a 2, ed. 1492) 'Quippe miserrimi est ingenii semper inventis et non inveniendis uti': &c.

[4] This sentence is not found in Averroes (the Commentator), *super* 3° *Meteor.* 'Omniū enī n̄m pollr q̄paria deo sentire est,' may have been originally a quotation from the praise of Aristotle, q̄paria being comparacio; in the word read pollr, the ll is by a later hand.

[5] *Nat. Quest.* vi. 5.

[6] post eadem illa limata Text.

[7] *Nat. Quest.* vii. 25.

[8] Nondum Text.

[9] noverunt MS.

secretorum experimentorum, neque in libris 37 *Naturalis Historie* Plinii, et in Perspectiva, et aliis quampluribus operibus philosophie occultis, set in scienciis volgatis, Grammaticalibus, Logicalibus, Naturalibus, Methamaticis[1], manifestum est paucissimos vel nullos ad veritates secretas in illis pertingere, sicut patebit postea alcius in multis.

QUARTUM signum et pessimum est ignorancie in humanis sapienciis nunc temporibus, quia scimus quod veritas divina sit complete revelata jam a mille ducentis et quinquaginta annis que omnino perficit philosophiam, et dilucidat, et certificat. Et tota philosophie intencio est per viam admiracionis universi devenire in cognicionem Dei, et proprietatum ejus tam absolutarum quam relatarum, ad creacionem mundi et ejus conservacionem, et promissionem felicitatis future obedientibus sibi, et infelicitatis non obedientibus, tam angelis quam hominibus, ut vivant ipsi homines ejus cultu debito, omni supersticione quantum possibile est philosophie remota, et ut consistant in morum honestate, et justicia, et pace communi, quatinus propter bona alterius vite, comtempnentes istius mundi bona, tandem veniant ad statum omnium bonorum aggregacione perfectum, qui est vera beatitudo ab ipso Deo largienda, tam in corpore quam in anima. De omnibus enim istis articulis, et insuper de Christo et lege Christiana, repeриuntur in libris philosophorum auctoritates pulcherrime, et sentencie efficaces, et exempla mira, que multum disponunt homines ad veritatem fidei Christiane recipiendam, et facile retinendam, et fortiter comprehendendam, et firmiter approbandam, que ad defensionem et probacionem religionis Christiane necessario requiruntur. Quia infideles negant auctoritatem Christi et sanctorum et ewangelice veritatis, et ideo per hanc viam non est eundum contra eos vel ad eorum instruccionem, neque debet aliquis presumere de miraculis faciendis nunc temporis. Quapropter tercia via est requirenda, et hoc non est nisi per potestatem philosophie, que est communis nobis et eis, quia infideles principia philosophie et humane sapiencie non possunt negare, neque auctores eorum ; et ideo ex his

[1] Or Metha[physi]cis, or Mecha[ni]cis.

procedendum est contra eos sive pro ipsis inclinandis ad fidei veritatem. Atque Christiani deberent propter seipsos libenter de libris philosophorum eruere omnia que ad confirmacionem et radicacionem fidei et declaracionem ejus et exercicium eorum in mirabilibus veritatibus congruentibus fidei, immo multe inveniuntur que sunt articuli expressi fidei nostre qualitercumque illis Deus revelavit et concessit, pro|ferre in medium ad 40 a 1.
utilitatem Scripture Sacre, et ecclesie. Set nunc non invenitur quasi aliquis qui talis sciat ex potestate philosophie proponere in signum dempsum ignorancie, cum jam habemus hec omnia completa per revelacionem fidei adjuvantis et exercitantis nos ad majora eruenda de fontibus humane sapiencie quam unquam fuerunt educta. Et quod pejus est, negligunt requirere in libris philosophorum nobilissimas veritates in maxima copia que jacent tanquam mortue et quasi non fuissent unquam conscripte. Et quod pessimum est, quod veritates hujusmodi quando aliquociens vel leguntur vel audiuntur, deridentur ac despiciuntur tanquam indignum, ut aliqui minus zelantes pro philosophia dicere presumunt, quod indignum esset differencie philosophie tractare talia que ad simplicitatem fidei nostre valent quasi majora quereret, set tamen nunquam inveniret. Et eciam alii non approbant, reputantes quod non sit fidei dignum, ut philosophi tractassent ea que valent ad eam, cum tamen in probationibus veritatum fidei juvent se, quantum sciunt, per potestatem philosophie speculative, et tamen longe magis conveniens esset, ut se juvarent per potestatem sciencie practice, quia hec sine comparacione plus cum professione fidei concordat, ut manifestum est, et inferius tangetur. Et sancti eciam usi sunt auctoribus et sentenciis philosophorum moralium in laudem et decorem et robur et confirmacionem fidei nostre, magis quam argumentis dialecticis et sophisticis que multiplicantur nimis ad utramque partem contradiccionis, cum tractatur de hiis que fidei sunt et morum.

PHILOSOPHI igitur verificaverunt Causam Primam sive Deum esse unum et trinum. Quoniam Plato[1] patrem, paternamque mentem, et utriusque amorem mutuum, unam

[1] See another form of this quotation *O. M.* ii. 229.

summammam indivisam trinitatem non solum ita credi oportere docuit, set ita esse racionibus certis convicit. Atque Aristotiles dicit[1]: 'Per hunc numerum trinarium adhibuimus nos magnificare Deum unum Creatorem eminentem proprietatibus eorum que sunt creata.' Et ideo per hoc ostendit hunc numerum trinarium seu trinitatem esse in omni re. Set primo in Creatore est hec trinitas, et ad imitacionem ejus in omnibus aliis quidam trinarius reperitur. Et cum Aristotiles perfecit philosophiam plenius et longe alcius sensit, si Plato veram personarum trinitatem ostendit, multo forcius Aristotiles. Aviscenni[2] eciam de Spiritu Sancto verbum facit, cujus gloria minus nota fuit eciam fidelibus, sicut patet de Grecis, quam Patris et Filii. Ethicus etiam philosophus Spiritum Sanctum dicit esse, ut ex libro *De Cosmographia* patet, quem mixtura Ebraici sermonis et Greci et pariter Latini conscripsit. Et hoc beatus Hieronimus et alii testantur necnon
40 a 2. verbum patris, et patrem, | sicut deinceps magis suo loco tangetur. Et probant unum deum esse infinite essencie, et infinite potencie, et infinite sapiencie, et infinite bonitatis, et hoc esse unum et idem. Quia dicunt quod in Deo nulla est composicio neque differencie neque accidentis. Et de Domino Jesu Christo multa preclare narrant.

Albumasar enim in multis locis de Eo loquitur, unde in utraque translacione *Majoris Introductorii in Astronomiam*[3],

[1] See *O. M.* ii. 230 for another form of this quotation: *De Celo et Mundo*, i. 2. Arab-lat. version (Ven. 1495), f. 187 b 1 'Et secundum istum numerum tenemur magnificare Deum Creatorem remotum a modis creaturarum.' Averroes adds as comment 'in oracionibus et sacrificiis, nam omnia ista non fiunt nisi ad magnificandum Creatorem.'

[2] 'In radicibus Moralis Philosophie,' *O. M.* ii. 231.

[3] 'Oritur in primo ejus decano ut Perse, Caldei, et Egyptii omniumque duorum Hermes et Ascalius. A primeva etate docent: puella cui persicum nomen Secdenidos, de darçama, arabice interpretatum ad re nedefa, idest, virgo munda, puella dico, virgo immaculata, corpore decora, vultu venusta, habitu modesta, crine prolixo, manu geminas aristas tenens supra solium auleatum residens: puerum nutriens ac jure pascens in loco cui nomen Hebrea puerum dico a quibusdam nationibus nominatum Ihesum significantibus eica, quem nos Grece Christum dicimus.' Introductorium lib. vi. f. 4. vo, Venice 1506. See Brewer, p. 49. See also Albertus Magnus, *Spec. Astron.*, cap. xi, for another form of the quotation. The close correspondence of this tract with parts of Bacon tend to establish the authenticity of its attribution to Albertus. 'Celechius dorastal,'

set precipue in secundam[1], dicit sexto libro: 'Oritur in primo decano Virginis ut Perse, Caldei, Egyptii, omniumque duces Hermes et Astabus[2]. A prima etate docent: virgo munda, puella dico, virgo immaculata, corpore decora, wltu honesta, puerum nutriens . . . in loco cui nomen Hebrea (hoc est, in terra Hebreorum), puerum dico, a quibusdam nationibus nominatum Ihesum, quem nos Christum Grece dicimus.' Nec potest istud ad solam ymaginem celi referri, propter hoc quod dicit 'in loco cui nomen Hebrea,' in quo Dominus natus fuit, et ipse alibi. Et similiter ceteri astronomi ad litteram de nativitate Domini hoc acceperunt. Et super illud verbum Boecii *De Disciplina Scolarium* 'Platonis probata deitas,' legitur in commentario[3]. Inventam esse in tumba Platonis super ejus pectus laminam auream in qua scriptum fuit: 'Credo in Christum nasciturum de virgine, passurum pro humano genere, et tercia die resurrecturum.' Atque Ethicus philosophus in libro predicto[4] pulchre dicit: 'Justi videre merebuntur Dominum Deum suum, Christumque regem suum, et signa et figuras clavorum . . . Verbumque Patris atque principium cum eo cuncta componens.' Multaque alia dicit. Et similiter Alchimus philosophus eadem et consimilia sicut in eorum libris manifestum, et beatus Hieronimus testis est. Et si avertamus 'Nasonis discrecionem,' sic enim loquitur de eo Boecius[5], causa invitat ad ejus libros considerandos, mirabilius omnibus loqutus est in libro *De Mutacione Vite Sue*, qui alio nomine intitulatur, *Liber De Vetula*, propter quam mutacio facta dicitur, in quo a vanitate ad veritatem, inde a mundi istius contemptu ad consideracionem alterius seculi auctor se convertit, inquirens trinitatem, et incarnacionem, et resurreccionem, et multa preclara fidei

'Habens in manu sua duas spicas,' 'Abrie' being the chief variants from the quotation given above. (Alb. Mag., *Parva Naturalia*, f. 232 b 2, Venice 1517.)

[1] videlicet of Herman, see *Op. Tert.* p. 49.

[2] A later hand adds in a marginal note: De natiuitate Christi quam predixerunt antiqui astrologi.

[3] The words occur in cap. 4, but the story is not told in the commentary of St. Thomas.

[4] *Aethicis Cosmographia*, ed. Wuttke, 1853, p. 7.

[5] *De Discip. Scol.*, cap. 4. Invitat altered to invitacione in a later hand.

nostre secreta. Quoniam 24 anno Octoviani Augusti, considerans rerum cursum, dixit: 'Quod in anno[1] sexto post deberet nasci propheta de virgine,' quod comprehendit, ut in illo libro scribitur per virtutem astronomie, sicut postea magis explanabitur. Stricte enim sumendo imperium Augusti, Dominus fuit natus 30° ejus anno. Quod tamen a pluribus dicitur natus fuisse 42° hoc est ampliando annos imperii per illos 12 qui fluxerunt a morte Julii Cesaris usque ad Actium
40 b 1. bellum, qui 72 | anni, secundum multos, non ascribuntur imperio, quia in illis non tenuit regnum in pace, set contendebat pro eo, et magis bello acquisivit quam possedit. Ideoque solvitur contrarietas, et manifestum est hoc ex hystoriis certis.

DEINDE[2] mundi creacionem et produccionem ex nichilo veraciter manifestant, non ponentes mundum fuisse ab eterno sine principio, ut patet plane per Avicennum, set inicium habuisse, et per Aristotilem, cum ponat Creatorem et creata, ut dictum est. Et cum dicat non potuisse motus infinitos non prefuisse, quoniam ut demonstrat, non contingit infinita pertransire, set omnes motus preteriti sunt pertransiti, et omne tempus preteritum est finitum. Et si non esset primus motus, non fuisset aliquis posteriorum, ut ex fine *De Generacione*, et quinti *Phisicorum*, et principio *Methaphisice*, manifestum est. Quamvis mundum esse eternum, sumpto eterno pro eternitate creata, sicut accipit in secunda proposicione *De Causis*, ubi dicit quod causa prima est super eternitatem et ante eam, velit mundum esse eternum; et sumpto iterum eterno pro tota extensione temporis a principio motus celi, qui potest perpetuari secundum Dei voluntatem, contingit ponere mundum eternum, quare non fuit tempus in quo non fuerit motus, ut ipse arguit 8° *Phisicorum* contra eos qui posuerunt chaos infinitum quiescere ante mundi formacionem in tempore infinito. Et certum est quod nichil mensuratur tempore nisi successivum, et hoc est motus per se, et quies per accidens, que scilicet est cum motu aliquo. Quoniam et si celum staret, renovaretur alius motus si tempus fieret.

[1] *De Vetula*, cxxv. p. 76, ed. Wolfenbuttel, 1662.
[2] Glossed 'id est, post.'

Et voco motum omnem transmutacionem successivam, sic enim accipitur in diffinicione temporis. Quamvis enim celum staret, possunt motus voluntarii angelorum et corporum glorificatorum fieri. Et certe lapis descenderet si esset sursum, quamvis motus celi non esset. Motus enim celi non ordinatur, nisi ad transmutaciones rerum secundum generacionem et corrupcionem et alteracionem et augmentum et diminucionem, non ad alios motus locales, neque ad multa que per spiritum fieri possunt et per corpora glorificata. Et sic mundus nunquam cessavit producere animalia et plantas, ut Aristotiles dicit: intelligens quod in nullo tempore cessavit nec motus neque generacio postquam tempus mensurans motus celi incepit. Communis enim animi concepcio est, quam quilibet probat auditam, quod omne preteritum est finitum, vetule enim non possunt hoc ignorare postquam terminos cognoverunt. Et ideo Aristotiles summus philosophorum non potuit hanc concepcionem ignorare, ex qua directe sequitur, quod motus incepit et tempus similiter, unde in fine *De Generacione* ostendit quod motus *a parte ante* non fuerunt infiniti per hoc, quod non contingit infinita
pertransire. | Quomodo ergo contradiceret sibi ipsi, hoc nullo 40 b 2.
modo potest aliquis homo sane mentis dicere. Et scivit quod duracio creature finita est, nec potest equari duracioni Creatoris, cum excedit omnem creaturam in infinitum. Set obscuritas textus Aristotilis et sentenciarum difficultas et mala translacio occultant a multis intencionem veritatis in hac parte. Scivit eciam Aristotiles bene quod omne totum est majus sua parte, quia est concepcio. Set si tempus et motus habuissent infinitatem, sequeretur quod pars esset equalis toti, et major toto, ut patet manifeste. Quoniam si tempus infinitum signetur in instanti *c*, et sint *a* et *b* partes signate, erunt equales, et utraque extendetur a parte una in infinitum. Si igitur in *a* ante *c* per centum milia annorum signetur *d* instans, ad quod continuetur *f* pars *a*, et *G* major ipso *b*, erit *f* major quam *b*, quare major quam *a*, quod est suum totum. Et illud manifeste patet in exemplo de linea infinita, ut tangetur post, circa infinitatem mundi. Posuerunt igitur fieri mundum a Deo ex nichilo, sicut Ethicus philosophus in libro memorato refert, dicens:

'Primum[1] omnium . . . Deus omnes creaturas edificavit, et summopere unam molem instituit, atque eas, quas ex nichilo fecit, multipliciter dilatavit.' Et Trimegistus in libro *De Divinitate ad Asclepium* ait: 'In Creatore sunt omnia antequam creasset omnia' et ideo creacionem manifeste posuerunt quamvis multi non legentes nec intelligentes vias philosophorum, negavit eos creacionem posuisse. Et inter creata, angeli sunt nobiliores aliis et magis occultati ab intellectu humano, quorum tamen creacionem mirabiliter exprimunt philosophi. Primo igitur per motus corporum mundi quos invenerunt circiter sexaginta, posuerunt angelos esse tot, quia illi motus sunt voluntarii, et ideo fiunt per angelos. Et istud patet ex Methaphisica Aristotilis et Avicenni[2]. Deinde extenderunt se ad ulteriorem consideracionem, invenientes quasi numerum infinitum nobis, sicut multiplicantur individua in hoc mundo inferiori sub una specie; et distinguntur ab invicem numero, sicut individua sensibilia. Differunt tamen, quod angeli ita separantur ab invicem quod non corrumpuntur, set manent in esse stabili. Hec autem individua nota separantur ab invicem, ita quod aliquando corrumpuntur. Hec sentencia expresse scribitur in libro *De Causis*[3]. Et si volumus ulterius admirari verba Ethici astronomi, possumus dicere, sicut ipse dicit in libro suo, novem ordines angelorum, quos eciam posuit stetisse in gloria celesti. Et ulterius presumpsit ponere decimum ordinem qui fecit ruinam et cecidit in penam
25 a 1. infernalem. | Et ideo beatus Hieronimus, quando legit hec et multa alia de angelica creatura, dixit[4] de hoc philosopho: 'cum ceperim discere[5] hunc, tot invenisse et tam magna dixisse, hanelitus corporis mei cum tedio[6] multo paciebatur anxietatem vite.'

Set et longe magis admirandus est Apuleius Mandetensis, in libro *De Deo Socratis*[7], in quo multa mirabilia ediscerens

[1] 'Primum omnium initium mirabillium deus instituit illudque fundamentum principaliter posuit sua dispensatione mirabiliter atque potenter, quando omnes creaturas indivisas atque incompositas, in sua sapientia, aedificium summopere in unam ergatam instituit atque eas, quas ex nihilo fecit, multipliciter prolatas dilatavit,' p. 2.

[2] See *Met. Av.* 9. 2.

[3] ? cap. 17.

[4] p. 6, op. cit.

[5] MS. dicere.

[6] MS. medio.

[7] p. 67, ed. 1594.

de angelica natura, transfert sentenciam Platonis *in Simposio*, videlicet, quod cuilibet homini deputatur unus angelus ad custodiam contra mala omnia, et ad promovendum et excitandum ad bona. Et postquam anima separata est, bonorum et malorum que gessit in corpore fit testis coram Deo judice. Atque asserit angelos deferre peticiones hominum ad celestia et reportant dona ab eis ad homines. Et quis preest uni provincie, et alius alii, et multa talia dicit, sub his verbis[1]: 'Sunt quedam divine medie potestates in isto intersticio[2] inter homines celicolasque, per quas desideria nostra et merita ad eos[3] commeant, . . . vectores, hinc precum, inde donorum, qui u[l]trocitroque peticiones portant, hinc inde suffragia : seu quidam utriusque interpretes, et salutigeri[4]. Per hos . . . curant singuli eorum, ut est cuique tributa provincia, vel sompniis confirmandis, vel prepetibus gubernandis, vel oscinibus[5] erudiendis, vel vatibus inspirandis, vel ceterisque adeo dinoscimus. Que cuncta celesti voluntate et numine et auctoritate ; set angelorum obsequio, et opera, et ministerio fieri, arbitrandum est.' 'Ex hac ergo angelorum copia Plato autumat singulis hominibus in vita agenda testes et custodes singulos[6] additos, qui nemini perspicui semper assunt, arbitri omnium[7] non solummodo actorum, verumeciam cogitatorum. At ubi vita edita remeandum est, eundem illum qui nobis preditus fuit, raptare illud, et trahere veluti custodiam suam ad judicium, atque illic in causa ducenda assistere: . . . et prorsus illius testimonio ferri sentencia. Deinde vos omnes qui hanc Platonis sentenciam divinam me interprete ascultatis, ita animos vestros ad quecunque agenda vel meditanda[8] formate, ut sciatis nichil homini pre istis custodibus intra animum nec foris esse secreti, quin omnia curiose ille percipiat, videt omnia, et intelligit . . . hic custos, singularis prefectus, domesticus speculator, proprius curator[9], intimus cognitor, assiduus observator, individuus arbiter, inseparabilis testis, malorum improbator, probator bonorum, . . . in rebus

[1] *De Deo Soc.* p. 67, ed. 1594.

[2] MS. intersito glossed interstitio in margin in another hand.

[3] ad deos Text.

[4] MS. salutem geri.

[5] MS. obscurioribus.

[6] MS. singulis.

[7] MS. omni.

[8] MS. judicanda.

[9] MS. altered to 'tutator.'

incertis prospector, in dubiis premonitor, periculosis tutator[1], egenis opitulator, qui tibi queat tum in sompniis, tum in signis,
25 a 2. tum coram cum usus postulat mala | attruncare, bona properare, humilia sublimare, nutancia[2] fulcire, obscura clarere, secunda regere, adversa corrigere.' Longum esset enarrare que iste et alii philosophi infideles dicunt de angelis. Et ideo hoc modo sufficiant.

DE felicitate autem copiose locuti sunt, et dico de vera, non de voluptate Epicurea, neque de diciis, neque de honoribus, neque de pecunia, neque de fama, neque de gloria, set de illa felicitate qua Aristotiles dicit: Homines beatos ut angelos, que est futura felicitas, magnifice extollens philosophiam, ut ait Empedocles, que in Deo et a Deo est habenda, secundum quod Avicenna satis declarat in *Radicibus Moralis Philosophie*, et Alpharabius, et alii omnes concordant, quod est in parti[ci]pacione bonitatis divine, ipsam cognoscendo et amando. Hoc enim probant et ostendunt. Quia appetitus noster, ut Aristotiles dicit, iret in infinitum nisi staret ad summum bonum cujus immensitate claudatur anime racionalis desiderium, set appetitus et desiderium summi boni sequntur cognicionem. Quapropter anima habet cognoscere et desiderare summum bonum quo compleatur aliquando, quia appetitus naturalis non frustrabitur a fine suo. Et ideo non solum Aristotiles, nec Avicenna, nec alii quorum libri noti sunt diffiniunt animarum immortalitatem, set in primo *De Quescionibus Tusculanis* Cicero per totum laborat ad ostendendum immortalitatem anime multis modis et pulchris. Et similiter in libro *De Senectute* eadem immortalitas a Marco Tullio determinatur. Et pulchre dicitur[3] in libro *De Natura Divina*: 'Deus et pater omnium vel dominus, et his qui solus est omnia, omnibus se libenter ostendit. Non ubi[4] sit loco, nec qualis sit qualitate, nec quantus sit quantitate, set hominem sola intelligencia mentis illuminans, qui discussis ab animo errorum tenebris et veritatis claritate percepta, toto se sensui divine intelligencie commiscet, cuius amore a parte nature quam

[1] MS. curator altered to 'tutator.'
[2] MS. mitancia.
[3] Aesclepius, p. 370, ed. 1594.
[4] MS. ut.

mortalis est liberatus immortalitatis future concipit fiduciam.' Et ideo non solum posuerunt felicitatem animarum set corporum resurgendorum et glorificandorum cum anima. Hoc Avicenna, hoc Democritus antiqus affirmant. Plinius enim hoc refert de Democrito et multi alii, imo omnes recte philosophantes, quoniam ex fonte philosophie eruerunt, quia virtus secundum eos est conjuncti, sicut intelligere et edificare, ut Aristotiles vult. Et ideo posuerunt felicitatem conjuncti esse, unde non solum posuerunt hominem esse animam in corpore, set vere compositum ex anima et corpore, ita quod essencia hominis sit instituta ex anima et corpore, et non quod sua essencia sit sola anima in corpore. Illud enim | quod est 25 b 1.
nobilius a parte hominis posuerunt substanciam prescisum virtutis et felicitatis, hoc autem est conjunctum in quantum hujusmodi, quia ipse homo qui est compositus ex anima et corpore est nobilius quam anima sola, quoniam corpus humanum est nobilis substancia. Et quamvis felicitas spiritualis et virtus insint homini racione anime, tamen non sunt anime, ut ibi sit status, set propter hominem ipsum conjunctum. Et ideo posuerunt felicitatem que est finis hominis, complere hominem totum, tam a parte corporis, ut debetur ei, quam a parte anime. Et ideo posuerunt corpus aliquando conjungi cum anima, ut utraque perficeretur secundum sui proprietatem. Sciebant enim per racionem quod forma appropriatur materie et e converso, et ideo forma incorruptibilis appropriat sibi materiam incorruptibilem. Sciebant eciam quod appetitus forme non completur nisi in materia sua, et posuerunt appetitum anime totaliter compleri per felicitatem; quapropter posuerunt quod in corpore. Set in aliquo defecerunt, recurrendum est ad ea que pura fides tenet in hac parte, unde an sit et debeat esse felicitas corporis et anime scire se manifestaverunt. Set quid sit et qualis et quanta, et quomodo deberet acquiri, et ceteras proprietates in particulari ignoraverunt; hec enim ex revelacione habentur. Et posuerunt quod Deus obedientibus preparavit promissionem felicem quam oculus non vidit nec in cor hominis ascendit; sicut Avicenna dicit[1] expresse in *Radicibus Civilis Sciencie*[2], et

[1] Avic. *Met.* t. x. c. 2, in fine. [2] t. ix. c. 7, in fine.

'inobedientibus promissionem terribilem,' sicut idem dicit. Et Tullius et Trimegistius et Socrates et multi alii loquuntur expresse de his promissionibus. Unde Tullius ait, primo *De Quescionibus Tusculanis*[1]: 'duas vias duplicesque cursus hominum: qui autem integros castosque servassent, quibusque fuisset minima cum corporibus contagio, essent in corporibus humanis vitam mutari[2] divinam, his ad illum de quo essent profecti, scilicet, ad Deum, reditum facilem patere.' Qui autem se humanis viciis contaminassent, his demum quodam interseclusum a consilio Dei. Et Hermes Mercurius in libro *De Divina Natura* sic ait[3]: 'Cum fuerit anime a corpore facta discessio, tunc arbitrii examenque meriti ejus transit in summam potestatem, que eam cura piam justamque providerit, in sibi competentibus locis manere permittit. Sin autem delictorum illi tam maculis viciisque oblitam viderit, desuper ad ima deturbans tradit eternis penis agitandam, ut in hoc animi obsit eternitas quod sit immortali sentencia eterno supplicio subjugata. Ergo ne his implicemur verendum timendum, cavendumque esse cognosce. Incredibiles enim post delicta cogentur credere non verbis set exemplis, nec minis set ipsa passione penarum.' Et Ethicus et Alchimus
25 b 2. in libris suis | dicunt[4] quod mali passuri sunt in inferno cum dyabolo,' 'ut cernant impii truculentissimum ac furibundum mortis auctorem, quem secuti fuerunt in desideria multa et inutilia et nociva.' 'Et justi merebuntur videre Dominum Deum suum Christum regemque suum,' ut prius dictum est.

Set an sic de promissione eterna potuerunt cognicionem habere ut dixi, et in universali, quantum ad quescionem quid hec sint et que et qualia. Non tamen in particulari et propria disciplina; et hoc precipue propter peccata obumbrancia cognicionem naturalem de Deo et felicitate et aliis ad hoc pertinentibus, et propter corporis contagionem. Hec enim philosophi satis ostendunt, et precipue Avicenna in *Radicibus Moralis Philosophie*, ubi post multa concludit[5]: 'Nostra igitur disposicio erga illa est, sicut disposicio surdi qui nunquam audivit in sua privacione ymaginandi delecta-

[1] *Tusc. Disp.* i. 30. [2] imitati Text. [3] Cf. *De Civ. Dei*, viii. 23. 24.
[4] lib. cit. p. 6. [5] *Met.* t. ix. c. 7.

cionem armonicam, cum ipse sit certus de amenitate[1] ejus.' Et non solum intellectus sic se habet in cognoscendo, set affectus et voluntas in desiderando, et amando, et sapiendo seu gustando, dulcedinem vite eterne, ut Avicenne utar eloquio[2]. Comparat enim nos paralitico, cui si apponatur cibus delectabilis, non sentit ejus suavitatem, donec curetur paralisis, et auferatur mala disposicio. Sicque dicit esse nobis respectu dulcedinis vite eterne, et propter peccata, et propter communionem corporis mortalis. Peccata enim inficiunt appetitum anime racionalis, et moles corporis aggravat. Unde Avicenna in *Radicibus Moralis Philosophie* dicit[3] eleganter: 'Quia nos, in hoc seculo nostro et hoc corpore, demersi sumus in multa turpia, ideo non sentimus illam delectacionem, cum tamen apud nos fuerit aliquid de causis ejus . . . et ideo non inquirimus eam, nec allicimur ad eam, nisi prius deposuerimus a cervicibus nostris jugum voluptatis et ire et sorores earum, et sic degustemus aliquid illius delectacionis, et sic fortasse ymaginabuntur[4] de illa parum, tanquam per interpositum. Set precipue cum solute fuerint quesciones (de[5] Deo, de immortalitate animarum, et felicitate eorum[6], et de resurrexione corporum, et hujusmodi), et revelata fuerint inquisita nobilia, tunc comparacio hujus nostre delectacionis ad illam nostram delectacionem erit comparacio delectacionis sensibilis, que est odorandi odores gustatorum delectabilium, ad delectacionem comedendi ea.'

Set anime occupacio cum corpore facit eam oblivisci sui ipsius et ejus quod amare debet; sicut infirmus qui obliviscitur ejus quod opus est restaurare pro eo quod resolvitur de eo. Substancia enim anime, ut dicit, corpus occupat et reddit eam stultam, et facit eam oblivisci sui desiderii proprii, et inquirendi perfeccionem que sibi | competit et percipiendi delectacionem 26 a 1.
perfeccionis sue. Non quod anima sit impressa corpori vel submersa; set quia ligacio est inter illa duo, quod est, desiderium naturale gubernandi corporis, et agitandi affecciones ejus.

[1] MS. vanitate. [2] loc. cit. t. ix. c. 7. [3] loc. cit. t. ix. c. 7.
[4] ymaginabimus Text. [5] 'de . . . hujusmodi' not in printed Text.
[6] 'et . . . eorum' after 'Deo' in MS.

SIMILITER et mira loquti sunt de morum honestate et peccatorum honere. Et distinguit Aristotiles[1] in 6° *Ethice* quod 'in omni genere virtutis est una naturalis et altera per acquisicionem[2], ut invenimus unum hominem castum per naturam, et audacem, et sic de aliis virtutibus.' Et similiter in fine decimi[3] distinguit, et ibi dicit quod virtutes naturales non sunt a nobis, set per graciam divinam. Quanto ergo magis virtutes que acquiruntur, que sunt longe nobiliores, quamvis consuetudo accionis virtuosi eas conservet et roboret et exprimat, propter quod consuetudinales vocantur, et ex operacionibus nostris dependere dicuntur. Et omne bonum hominis in hac vita, et solum ponunt virtutem, secundum quod Tullius libro *De Paradoxis* jurejurando confirmat[4], quod nunquam ducet aliquid in bonis nisi virtutem, quod et auctoritate unius de septem sapientibus confirmat. Qui cum omnes de locis suis fugerent propter expugnantes eos, dicentes ei quare non res suas secum transferret? dixit: Omnia mea mecum porto: nichil suum diffiniens nisi virtutem.

Et eciam virtus vita hominis est. Quia Seneca dicit in primis *Epistolis*, homines prius moriuntur quam incipiant vivere; loquens de his qui in peccatis se occupant usque ad mortem naturalem. Unde Apuleius nobilissimus in libro *De Deo Socratis* admiratur nimis quod homines non curant animas suas ut vivant, et ait[5]: 'Nichil eque miror quam cum omnes cupiant optime vivere, et sciant non in alia re quam in animo vivi, nec fieri posse quin, ut optime vivant, animus colendus sit, tamen animum suum non colant. At si quis velit acute[6] cernere, oculi curandi sunt; si velis perniciter currere, pedes curandi sunt. Similiter neque ceteris membris, sua cuique cura est. Quod cum omnes facie[7] perspiciant; nescio[8] satis mecum reputare, et admirari, cur non eciam animum suum racione excolant. Que quidem racio vivendi omnibus[9] eque necessaria, non racio pangendi[10], non racio psallendi; . . . et idem in ceteris artibus, ne omnes prosequar,

[1] *Ethics*, vi. 19, a quotation not from the text of Aristotle but the Commentary of Averroes on it.

[2] MS. accisicionem. [3] *Ethicis*, x. 9. in Comment. Aver. [4] *Paradoxon* i.

[5] p. 77, ed. 1594. [6] acriter Text. [7] facile Text. [8] nequeo Text.

[9] MS. eundem. [10] pingendi Text.

quas licet tibi nescire, nec pudet. Enimvero dic, non pudet me nescire unde vivere, nunquam hoc dicere[1] audebis. Et cum primis mirandum est, quod ea que minime videri volunt nescire discere[2] tamen negligunt, et ejusdem artis disciplinam simul et ignoranciam detractant.'

Ceterum omnes philosophi volunt quod virtutis honestas sua miranda pulcritudinem quemlibet debet invitare, quoniam ho|nestum est, ut ait Tullius, quod sua vi nos trahit, et sua 26 a 2.
dignitate nos allicit. Apuleius eciam in 3° libro *De Dogmate Platonis*[3] dicit virtutem esse animi pulchritudinem. Et Tullius, quarto[4] *De Quescionibus*, dicit: 'Ut corporis est quedam apta figura membrorum, cum coloris quadam suavitate; eaque pulchritudo vocatur; sic in animo, opinionum judiciorumque equabilitas et constancia, cum firmitate quadam et stabilitate virtutem subsequens, aut virtutis vim ipsam continens, pulcritudo vocatur.' Et Apuleius, virtutem non solum esse pulcritudinem animi, set sanitatem et vires. Et sic Cicero, ut ex 2°, et 3°, et 4° et 5° *De Quescionibus Tusculanis* multipliciter manifestum est. Et licet 'impossibile aut difficile sit eum qui induratus est moribus antiquis tempore longo mutari ad virtutes,' ut Aristotiles[5] dicit in fine *Ethice*, tamen Seneca dicit 7° *De Beneficiis*[6] quod facile est scire et habere virtutes quantum est a parte illarum, et a parte nature et Dei dicens, 'Quicquid nos meliores beatosque facturum est, aut in aperte, aut in proximo posuit. Si quis animum virtuti consecravit, et quacunque vocat illa, planum putat: si sociale animal, et in commune genitum mundum ut unam domum spectat . . . semperque tanquam in publico vivit: se magis quam alios veritus, superductus ille tempestatibus tribulacionum, in solido ac sereno stetit[7]: consummavit scienciam utilem.' 'Nullius enim rei difficilis est invencio, nisi cujus hic unus invente[8] fructus est, invenisse.' Et hoc est in speculativis puris, non in his que ad beatam vitam pertinent.

'Peccare eciam nemini licet,' ut ait Tullius[9], 5° *De Quescio-*

[1] MS. licebit marked for erasure.
[2] MS. discere nescire.
[3] lib. ii. p. 604.
[4] *Tusc. Disp.* iv. 13.
[5] Not Aristotle but Averroes in *Ethicis*, l. 10. c. 11.
[6] vii. 1.
[7] MS. statut.
[8] MS. in ventre.
[9] *Tusc. Disp.* v. 19.

nibus Tusculanis. Quoniam peccata impediunt anime perfeccionem et acquisicionem felicitatis eterne. Quare Algazel dicit[1] quod 'hec felicitas pendet ex perfeccione anime. Perfeccio autem ejus consistit[2] in duobus, in mundicia et ornatu. Mundicia est ut expietur[3] a sordidis moribus, et sanctificetur[4] a fantasiis turpibus; ornatus ut depinguatur in ea certitudo veritatis divine, et esse tocius universi secundum seriem ejus, revelacione . . . in qua non sit error nec occultacio. Verbi gracia, sicut speculum cui non est perfeccio nisi appareat in eo forma pulchra . . . quod non fit, nisi cum omnino tersum fuerit a sorde et rubigine, et postea apponantur ei forme pulchre . . . Anima igitur est sicut speculum: nam depinguntur in ea forme tocius universi cum mundata[5] et tersa fuerit a sordidis moribus.' Et ideo peccata exsecant hominem, quia omnis malus est ignorans, ut Aristotiles[6] dicit. Et Socrates ait, quod non est possibile ut faciat quis factum pravum nisi propter ignoranciam: quoniam quando veniunt ad passionem desiderii peccandi, amittit scienciam, et
26 b 1. absorbetur | intellectus. Tanta est eciam turpitudo vilitas peccati quod Sapiens dicit: Si scirem deos esse ignoscituros et homines ignoturos, dedignanter peccarem. Propter quod Tullius[7] *Achademicorum* dicit 'homines tenebras et solitudines nactos ad perpetranda peccata, per se feditate sua ipsa turpitudo deterret.' Et Seneca 5° *Naturalium* dicit quod propter turpitudinem scelera conspectum sui reformidant, quibus abscondendis[8] nulla satis nox alta est. Apuleius eciam in 3° *De Habitudine Platonis*[9] dicit, 'Maliciam seu peccatum esse animi feditatem.' Et hoc idem ex Tullio in *Quescionibus Tusculanis* multipliciter patet.

Peccatum non solum exsecat, nec fedat, nec debilitat animam racionalem, set convertit in vitam bestialem, sicut philosophi ostendunt multis locis. Cum superbum dicunt in leonem transformatum, iracundum in canem, avarum in lupum, pigrum in asinum, luxuriosum in porcum, et sic per cetera vicia

[1] *In Logica*, c. 2, f. a 2 verso, Venice 1506.
[2] constat Text.
[3] expurgetur Text.
[4] suspendatur Text.
[5] munda T.
[6] Averroes in *Ethicis*, l. 3. c. 2.
[7] *De Fin.* iii. 11.
[8] MS. abscondentis.
[9] ii. *De Dogma. Plat.* a memory quotation.

ab hominis natura, dicunt homines transmutari. Set tractare singula circa virtutes et vicia esset magnum opus, et ideo recurrendum est ad morales philosophos et libros eorum : ut ad libros *De Officiis*, *De Paradoxis*, *De Amicicia*, *De Senectute*, *De Quescionibus Tusculanis*, in 5 libris *De Achademicis*[1], in 5 libris *In Verre*, in *Hortensio*, in libro *Divinacionum*, in libris *De Natura Deorum*, in *Thimeo* Ciceronis, in *Philippicis*. Similiter in libro magno *Epistolarum primarum*, et in suo corpori *Epistolarum suarum*, et in *Epistolis Senece ad Paulum*, et in libris *De Remediis Fortuitorum*, *De 4 Virtutibus Cardinalibus*, *De Clemencia*, et in 7 *De Beneficiis*, et in libris *Declamacionum* 4. Ita quod ibi Seneca naturalia tractat, sicut in 8 libris *Quescionum Naturalium*, et in libro *De Forma Mundi*, et hujusmodi, mira de virtutibus immiscet. Similiter et alii philosophi faciunt quia sciencia speculativa omnino habet ad mores referri. Sunt et libri Aristotilis multi, ut 10 libri *Ethice* in triplice translacione, et *Commentarius Averrois* super illos, et *Commentarius Eustacii* apud latinos. Sunt et libri ejusdem Aristotilis *De Secretis Secretorum*. Sunt et libri ejus de *Rethorica* et *Poetica*, et *Commentarii Alpharabii et Averrois*, qui libri ad Moralem Philosophiam pertinent. Quoniam preparabit modum proposicionum et argumentorum et aliorum que pertinent ad Moralem Scienciam, sunt et libri Apuleii *De Dogmate Platonis*, et *De Deo Socratis*, et libri Trimegisti, Mercurii, Hermetis, Avicenne, Alfarabii, et multorum aliorum quos longum esset enarrare.

SET non solum de predictis loquntur gloriose, si et leges et jura et statuta vivendi promulgant, quibus habet humanum genus salubriter regi, set quod se extendit philosophia. Unde Aristotiles[2] in fine | *Ethice* transiens ad libros legum 26 b 2. dicit: 'Quoniam propositum nostrum est perfeccio speculacionis secundum mensuram posse philosophie in rebus humanis, tunc conabimur primum[3] perscrutari de parte nobili bona legum quam dixerunt antiqui in regimine civitatum. Deinde videbimus de modis vivendi, quis eorum corrupit quasdam civitates, et quis eorum rectificat quasdam, et quis eorum

[1] This includes the *De Finibus*. [2] Averroes in *Ethicis*, l. 10. c. 11 in fine.
[3] primitus Text.

corrupit omnem civitatem et quis rectificat omnem [1]. Intendo ex civitatis 4 simplicibus aut 5.' Et dicit [2] translator ex Greco in Arabico: 'Hic explicit sermo in hac parte prima hujus sciencie civilis, et est ea que se habet in Sciencia Civili, habitudine noticie, quid est sanitas et egritudo in arte medicine, quoniam in 10 libris *Ethice* qui continent primam partem Civilis Sciencie ibi [3] faciendis docetur quid est virtus, quid felicitas, quid virtus, quid vicium, que species virtutum, et que species viciorum, sicut in prima parte medicine que vocatur speculativa, fit consideracio de sanitate et infirmitate corporali. Et illa quam promisit est pars que se [4] habet in hac sciencia habitudine efficiencie sanitatis et destruccione egritudinis in medicina, et est in libro suo qui nominatur *Liber De Regimine Vite* in quo ordinat leges et statuta quibus inducantur cives ad morum et virtutum honestatem, et serventur in eis, et quibus prohibeantur et curentur a viciis et peccatis, sicut accidit in secunda parte medicine, que est practica, in qua docetur quomodo inducatur et conservetur sanitas, et quomodo infirmitates evacuentur et prohibeantur.'

Civitates quidem simplices sunt que habent finem simplicem ut volumptatem, vel divicias, vel potenciam [5] seu victoriam, vel famam seu gloriam, que sunt false felicitates, vel veram felicitatem que est alterius vite.

Composite vero civitates [6] sunt que habent finem compositum ex omnibus his, vel 4, vel 3, vel 2, et hoc secundum omnes diversitates comparacionum istorum 5, propter quod dicit Alfarabius [7] in libro *De Scienciis*, 'habitudinem veram esse post hanc vitam, et estimate beatitudines sicut victoria, gloria, delectaciones. Et ponuntur fines tantum in hac vita.' Et hii fines non inveniuntur nisi per regnatum stabilientem et conditiones et consuetudines et gestus et habitus et mores. Regnatus autem duo sunt modi regnatus, scilicet, stabiliens acciones ut eis acquiratur, [respectu] illud quod in veritate est

[1] omnes MS. [2] It is Averroes who is writing. [3] MS. in.
[4] MS. que se repeated. [5] MS. patientiam. [6] veritates MS.
[7] quod vera beatitudo non potest haberi in praesenti, sed in futuro querenda est. Quae autem putantur beatitudo, et non sunt, sunt sicut victoria, et gloria, et dilectiones, haec fines eorum quae faciunt. Alf. *de Scientiis*, c. 5. p. 38. 9, Paris 16°, ed. Camerarius.

beatitudo, et est regnatus optimus. Et civitates et gentes obedientes isti regnatui sunt optime. Et regnatus stabiliens operaciones quibus non acquiritur nisi quod estimatur beatitudo, est regnatus stolidus. Et hic quidem regnatus dividitur secundum fines et intenciones quas inquirit iste regnatus. Nam | si inquirit divicias nominatur regnum diviciarum, et 27 a 1.
si gloriam nominatur regnum glorie, et si est preter ista aliquod ab istis, nomine finis illius nominatur.'

Et Avicenna [1] tractando hanc partem Civilis Sciencie dicit quod oportet quod sit unus super omnes in civitate, cui omnes obediant. 'Et oportet ire [2] instituendo legem, sit hec prima intencio, scilicet, ordinare civitatem in 3 partes, scilicet, dispositores, et ministros, et legisperitos, et ut in unoquoque ordine istorum ordinetur aliquis prelatus, post quem ordinentur alii pre[lati] inferiores eo . . ., et post hos iterum alii ordinentur, quousque perveniant ad paucos, ad hoc ut nullus sit in civitate inutilis, qui [3] non habeat aliquem statum laudabilem, set ut ab unoquoque perveniat utilitas civitati. Et ideo prohibere debet princeps civitatis ociositatem et vacacionem . . . Qui autem non possunt compesci, expellendi sunt de civitate, nisi causa hujus sit infirmitas ; et tunc constituendus est eis locus in quo permaneant hujusmodi, deputetur eis procurator. Oportet autem quod in civitate sit quidam modus reipublice que partim proveniat ex jure quod instituitur contractibus, partim ex calumpniis que pro pena infliguntur, partim ex predis rebellium, partim ex aliis [4], et ut hec respublica sit partim preparata illis, qui non possunt lucrari propter infirmitatem et senectutem, et partim legis doctoribus, et partim communibus usibus.' Et prima distinccio legum est ut ante omnia statuantur [5] leges circa cultum divinum. Quoniam Tullius dicit in primo *De Quescionibus* [6], 'philosophia omnium mater arcium, quid est aliud nisi, ut Plato, donum, ut ego, inventum Dei? Hec nos primum ad ejus cultum, deinde ad jus hominum, quod situm est in generis humani societate . . . erudivit.' Quare Marcus Tullius Cicero in secundo *De Natura*

[1] Avic. *Met.* t. x. c. 4. [2] ut Text. [3] quin MS.
[4] These three words are not in the printed text. The last phrases are inverted.
[5] MS. statuamur. [6] *Tusc. Disp.* i. 26.

Divina[1] ait: 'Cultus dei est optimus idemque castissimus atque sanctissimus plenissimusque pietatis, ut eum semper pura, integra, incorrupta, et mente et voce veneremur. Non enim philosophi solum, set majores nostri, supersticionem a religione separaverunt. Nam qui totos dies precabantur et immolabant, ut sui sibi liberi superstites essent, supersticiosi sunt appellati, quod nomen patuit postea lacius. Qui autem omnia que ad cultum Dei pertinerent diligenter curarent et tanquam relegerent, sunt dicti religiosi, ex relegendo, eligentes ex eligendo, tanquam legendo de legendis, et intelligendo intelligentes. Alterum nomen vicii est, alterum laudis.'

Primum autem quod legislator debet ostendere hominibus est, secundum Avicennam[2], quod 'primum fundamentum quod instituit sit hoc ut assignet hominibus quod unum habent factorem omnipotentem, scientem occultum et manifestum, |
27 a 2. et quod de jure ejus est, ut obediatur preceptis ejus. Oportet enim ut obediatur mandacis ejus cujus est creatura.'

Secundum fundamentum[3] est 'quod obedientibus sibi jam preparavit promissionem felicem et inobedientibus promissionem terribilem.' Et recte posita sunt hec fundamenta cultus divini quoniam beneficium Creatoris est infinitum uno modo, cum non possit fieri nisi per potenciam infinitam. Et beneficium felicitatis est majus eo, et ideo tenetur homo obedire voluntati divine, et eum cum omni reverencia colere. Et non debet legislator detinere vulgus circa cognicionem Dei quantum ad singula, set quod est unus vivens, non habens similem, et 'quod non est Ei aliud compar nec simile' et huiusmodi. Unde non debet descendere ad singula que sunt de Deo ne vulgus cadat in hereses et quesciones. Verbi gracia, si dixerit quod Deus habet esse non signatum in loco nec dicibile verbo, et hujusmodi difficiliora quam possit vulgus capere, nec tamen debet dicere se occultasse[4] aliquid ab eis 'Imo oportet ut insinuet gloriam Dei et magnitudinem ejus aliquibus vicibus[5] et parabolis sumptis a rebus que sunt apud eos gloriose. . . . Similiter oportet ut affirmet eis quod dicitur de promissione, taliter ut possint ymaginari ejus

[1] *De Nat. Deorum*, ii. 28.
[2] loc. cit. t. x. c. 2.
[3] loc. cit. t. x. c. 2.
[4] occultas se MS.
[5] nutibus Text.

qualitatem et quiescant in eo anime eorum: et ut felicitatis et terroris inducant[1] exempla per que ipsi intelligant et ymaginant[2] de eis, veritatem autem non detegat eis nisi aliquid commune, scilicet, quod est aliquid quod nec oculus vidit[3] nec auris audivit, et quod illic est regnum delectacionis maxime, et doloris est horror eternus. . . . Non tamen est inconveniens quod inducat in sua rethorica aliqua capitula assignancium[4], que aptos naturaliter moveant ad inquisicionem sapiencialem': et hec omnia dicunt Avicenna et alii. In isto autem cultu, secundum Avicennam et alios, habent ordinari templa, et oraciones, et oblaciones, et sacrificia, et jejunia et peregrinaciones maxime ad locum legislatoris, ut habeatur in memoria et veneracione. Et Aristotiles dicit nunquam verecundiores nos esse debere quam cum de divinis agatur; si intramus templa simus compositi; si ad sacrificium accessuri visum[5] demittamus, si in oracione argumento modestie fungamur. Et ideo dicit Avicenna[6]: 'Oportet ut doctor doceat oratorem disposiciones, quibus preparantur ad orandum, quemadmodum consuevit homo preparare se ad occurrendum regi humano in mundicia et decore, et ut faciat assuescere mundicie et decori firma[7] consuetudine; et instituat eum ad modum hominis preparantis se in occursum regis cum humilitate, wltu demisso, compressis membris, cessante a revolucione et omni perturbacione.' Et determinant philosophi, ut Avicenna et alii, quod[8] 'sollempnitates magne debent statui eo quod faciunt gentes congregari, et dant eis audaciam et emulacionem legis; et oracionis multitudinis exaudiuntur: et propter eas eveniat benedicciones a Deo.' Et similiter | fraternitates generales debent fieri 27 b 1.
propter easdem causas.

Et quomodo in speciali oracio convenienter fiat, docet Hermes Mercurius in libro *De Divinis*[9], incipiens sic preclare: 'Nichil deest ipsi Deo, set nos agentes gracias adoremus. Hec enim sunt summe incensiones Dei, gracie cum aguntur mortalibus.' Dicit igitur: 'Gracias tibi summe, exsuperan-

[1] inducat Text. [2] MS. ymaginent. [3] MS. viderit.
[4] MS. assignacionum. [5] MS. vistum, for visum. [6] *Met.* t. x. c. 3.
[7] MS. summa. [8] loc. cit. t. x. c. 5.
[9] Aescl. *Dialog.* f. 117. Iamblichus, Venice 1516, fo.

tissime. Tua enim gracia tantum sumus cognicionis tue lumine consecuti. O nomen sanctum et honorandum, nomen unum, quo solus Deus est benedictus religione paterna, quoniam omnibus paternam pietatem, et religionem, et amorem, et quecunque sunt dulcior efficacia, prebere dignaris! Et donas nos sensu, racione, intelligencia. Sensu, ut te cognoscamus: racione, ut te suspicionibus indigemus: intelligencia, ut te cognoscendo gaudeamus, ac numine tuo salvati gaudeamus, quod te nobis ostenderis totum. Gaudemus, quod nos in corporibus sitos eternitati fueris consecrare dignatus. Hoc enim est humana sola gratulacio, tue cognicio majestatis. . . . O vite vera vita! O naturarum omnium fecunda pregnacio. . . . Cognovimus te, eterna perseveracio, in omni igitur ista oracione, adorantes bonum bonitatis tue, hoc tantum deprecamur, ut nos velis servare perseverantes in amore cognicionis tue, et nunquam ab hoc vite genere separari. Hec optantes, convertimus nos ad puram et sine animalibus cenam.' Transeo de oblacionibus et sacrificiis et aliis dictis quia longum esset hoc evolvere.

Post vero statuta circa cultum divinum ordinant statuta et leges hominum inter se. Et primo propter salutem speciei et multiplicacionem individuorum dant leges conjugii, et statum quomodo habent fieri, et qualiter impedimenta amoveantur. Et precipue quod a civitatibus excludantur fornicatores et zodomite, qui inducunt contrarium construccioni civitatis, 'quoniam retrahunt homines ab eo quod melius est in civitate, scilicet, conjugio,' ut Avicenna[1] et alii volunt.

Deinde ordinantur leges secundum quas debet paterfamilias vivere in regimine prolis et familie, et leges quas prelati debent habere ad subditos, dominus ad servos, et magistri ad discipulos, et artifices tam in mechanicis artibus quam in liberalibus. Et deinde docet statuere patrimonia et hereditates et testamenta; quia Avicenna dicit[2] quod 'substancia necessaria vite partim est ramus, partim radix. Sed radix est patrimonium, et aliquid quod est ex testamento legatum et datum, ex quibus tribus radicibus firmior est patrimonium.'

[1] Avic. *Met.* t. x. c. 4. [2] loc. cit.

Ramus autem substancie venit de acquisicione per species negociacionis. Deinde debent ostendi leges circa contractus omnium specierum negociacionum, in emendo, vendendo, locando, conducendo, mutuando, commodando, expendendo, servando, et hujusmodi, ut in plena justicia vivant homines. Ad ultimum debent prohiberi | 'studia propter que amittuntur 27 b 2.
hereditates et census,' et pax et concordia civium turbantur, ut Avicenna et alii ponunt exempla, videlicet de illis 'qui cupiunt vincere causa alicujus lucri, ut luctator, et aleator,' et hujusmodi. Similiter debent prohiberi studia que inducunt contraria utilitatibus, sicut exemplificant in doctrina furandi et rapiendi, in ceteris hujusmodi. Et oportet, sicut Avicenna et alii volunt, ut legislator removeat in contractibus quicquid nocere potest. Et doceat[1] 'ut homines adjuvent se mutuo et defendant, . . . et contra inimicos regis sint unanimes ad expugnandum eos. . . . Si autem alia civitas constitucionum et legum[2] hoc non adversatur ei, nisi tempus fecerit debere non esse aliam legem, . . . cujus institucio, quoniam optima est, tunc dilatanda est per totum mundum. Si aliqui autem sint inter eos qui a[3] lege discordent, prius corrigantur ut resipiscant, quod si facere noluerint, occidantur.'

Composita enim lege et exposita, debet legislator ostendere quod lex sua sit bona et digna teneri a civibus. Et hic exiguntur modi quibus secta probetur, et sciat fides de ea. Modi vero plures sunt hujusmodi, quoniam ut ait Cicero in libro *De Oratoris Particionibus*[4]: 'Ea que ad fidem faciendam pertinent, in confirmacionem et reprehensionem dividuntur.' Reprehendende sunt igitur omnes imperfecciones aliarum sectarum, et quicquid est mali in eis destruetur, ut ex falsitatis destruccione veritas secte pateat. Et ita dicit Aristotiles se velle incipere in libris legum. Destruimur autem alie secte, primo per hoc quod secta vera et alique aliarum primo dampnabunt aliquam que minime habet veritatis. Quoniam sive finis sit compositus ex felicitate alterius vite, quam ponunt philosophi veri, et ex aliquo vel aliquibus, vel aliquibus aliis

[1] loc. cit. t. x. c. 5.   [2] legis Text.   [3] MS. quia.

[4] *Ad Herennium*, I. x. 'ratioque persuadendi posita est in confirmatione et confutatione.'

finibus, sive sit simplex, alius ab illa que vera felicitas dicitur, reprobanda est secta propter maliciam et vanitatem et turpitudinem finis, tam per auctoritatem quam per racionem. Deinde per destruccionem eorum que sunt ad finem, propter eorum malas et viles et turpes condiciones et stultas, quod si nichil mali sit in duabus sectis, nichil vile, nichil turpe, tunc oportet quod sit una et eadem, vel una melior alia; et sic tandem procedetur quod standum est ad veram et unam aliam que maxime conveniet cum ea. Et tunc judicande sunt, primo per racionem finium in quos vadunt, secundum autem nobilitatem finis, est nobilitas secte. Et ideo cum vera secta ponat finem nobilissimum, illa tenenda est non solum, autem per finem nobilitatem que consistit in bonitate ejus et pulchritudine et magnitudine eorum que sunt ad finem. Et in hiis omnibus procedendum est per auctoritatem et racionem, secundum quod expedit in 28 a 1. singulis. | Preterea considerande sunt condiciones legumlatorum ut merito sui digni quatinus eis credatur. Et ideo propter ejus auctoritatem, et auctoritatem aliorum quos ymitatus est, oportet considerare quibus condicionibus acquiritur auctoritas et fides adhibenda. Et hic oportet considerare bene dicta Tullii in *Topicis* et *Commentarium Boecii* super illum librum, precipue in 5° libro *Commentarii Boecii*, atque librum Tullii *De Oratore*, et librum *De Vulgati Judicio Sermonis*, super omnia vero legantur ea que Alfarabius et Avicenna dicunt de probacione secte et cui credendum sit.

Et 'post hoc oportet quod legislator constituat sibi successorem, sed cum consensu majorum et vulgi,' ut dicit Avicenna [1], 'et ut talem eligat qui bene regere possit, et sit prudens et honestorum morum, scilicet, audax et mansuetus, et peritus gubernandi, et peritus legis, quo nullus sit pericior, et hoc sit manifestum omnibus. Si autem postea discordaverint in hoc, ita ut alium velint eligere, jam negaverunt Deum, ut dicit, et ideo oportet interponere judicia in lege sua, ut quisquis se intrudere voluerit postea, tota civitas unanimiter irruat in eum et occidat, quod si potuerint, et non fecerint, jam contradixerunt Deo, . . . nec est reus sanguinis qui interficit hujusmodi, ita tamen ut prius innotescat populo.' Si autem ille

[1] loc. cit. t. x. c. 5.

qui debet institui non sit dignus, et probatum fuerit, alius instituatur. Hec omnia dicunt philosophi manifeste.

Hec et hujusmodi multa alia docent philosophi, quorum libri sunt in lingua latina, ut Cicero *De Republica*, et Apuleius *De Dogmate Platonis*, et Avicenna in *Radicibus Civilis Sciencie*, quas, ut dicit in prohemio libri *Sufficiencie*, innuebat ad summam sciencie moralis quoad usque in hac intencione librum edit proprium et singularem. Et Alfarabius in tractatu[1] *De Sciencia Civili*, et plures alii, multoque de hac materia in libris Senece, et Tullii, et aliorum prenominatis. Set libri Platonis *De Republica* non habent in latino, neque complete habentur libri Aristotilis qui immediate sequntur 10 libros *Ethice*, ut prius tactum est, neque libri Theophrasti qui complevit seu exposuit philosophiam Aristotilis. Quia, ut ait Tullius in libro 5° *Achademicorum*[2], 'Aristotiles et Theophrastus non solum private vite racionem, set rerum publicam reccionem, omnium fere civitatum non solum Grecie set Barbarie tradiderunt, Aristotiles tamen mores, et instituta, disciplinas, Theophrastus leges[3] edocuit.' Set hoc intelligendum est quantum ad explicacionem earum quibus Aristotiles sanxivit. Quia Alfarabius et translator *Ethice* de Greco in Arabicum testantur eum fecisse librum legum, et ipsemet in fine *Ethice* fatetur | se 28 a 2.
descendere ad leges civitatum simplicium, ut prius tactum est.

QUOMODO vero cognicio et amor, reverencia divine majestatis, et desiderium future felicitatis, et virtutum perfeccio, melius habeatur per contemptum diviciarum et deliciarum, et honorum et glorie, et pulchritudinis, et roboris corporalis, et ceterarum corporis graciarum, ideo philosophi multipliciter instruxerunt mundum in horum contemptu, et verbo et facto. Aristotiles enim ipse summus philosophorum, ut omnes testantur, in contemptum mundi cum omnibus diviciis, et honoribus, et voluptatibus suis, patriam reliquit, in exilio suam vitam finivit. Et Theophrastus ejus precipuus successor in philosophia, ut Tullius recitat de eis in 5° *De Quescionibus Tusculanis*, quatinus postquam uterque docuisset qualiter in republica princeps conveniret inclinaciones, et momenta temporum quibus esset

[1] ? MS. decem. This tract is included in the *De Scientiis*.
[2] *De Fin*. v. 4.
[3] MS. leget.

moderandus, quieta contemplacione vitam finirent. Que quia Dei erat vite simillima a sapiente, visa est dignissima, sicut Cicero de eis narrat in 5° *Achademicorum.* Sciebant enim illud quod Avicenna in *Moralibus* dicit[1], 'speculator quanto plus addiderit speculacione tanto plus addetur ad felicitatem,' et ideo voluerunt extra mundi tumultum ire quatinus quietem speculacionis sapiencie, et contemplacionem felicitatis future possiderent. Non solum autem ipsi, set alii nobilissimi philosophi et patres philosophorum, ut Zenocrates qui fuit veteris Achademie princeps, sicut Censorinus dicit in libro *De Die Natali*[2], et Carneades, qui fuit auctor 3^e^ Achademie. Platonici enim vocati sunt Achademici a loco in quo Plato studuit, et diversificati sunt in sectas multas post mortem magistri sui. Set non solum isti, set et quam plures alii, quos nominat Tullius usque ad 16, et alii innumerabiles ut ipse dicit, etates suas in exilio et perpetua peregrinacione consumpserunt, qui semel egressi nunquam domum reversi sunt. Set non solum factis, set verbis, et scriptis, et sentenciis pulchris, mundum cum omnibus suis vituperaverunt et despexerunt. Dicit enim Ptolomeus in *Sapienciis* suis: 'Inter homines alcior est qui non curat[3] in cujus manu sit mundus.' Et Zenophon Socraticus dixit: 'Nichil egere est Dei, quam minime autem proximum est Deo,' sicut recitat Censorinus. Et Socrates, ut nichil determinatum de mundo ascriberet sibi, totum mundum patriam suam diffinivit. Cum enim 'quereretur ab eo [cujatem][4] se diceret: "Mundanum," inquit, tocius enim mundi incolam et civem se arbitrabatur,' ut Cicero[5], quatinus nichil mundi sibi determinaret[6]. Et Seneca 5° *De Naturalibus* veraciter judi-
28 b 1. cans mundum | terrenum esse punctum respectu celi, hoc est per astronomicam scitur certitudinem, omnia que in hoc mundo humano inter homines describuntur vilificat multum et adnichilat, respectu celi ad quod factus est homo. Dicit[7] igitur 'Qui jam animum laxat et preparat ad cogitacionem, dignumque efficit ut in consorcium Dei veniat, tunc consummatum

[1] *Met.* t. ix. c. 7.

[2] 'Xenocrates Platonicus veteris Academiae princeps,' cap. 5. f. 2 b. Paris. 1524, fo.

[3] MS. artat.

[4] Blank in MS.

[5] *Tusc. Disp.* v. 37.

[6] MS. determinatet.

[7] *Nat. Quest.* i. prol.

habet plenumque bonum sortis humane, cum calcato causam malo petit altum, et interiorem nature sinum venit, tunc juvat inter ipsa sydera vagantem divitum pavimenta ridere et totam cum auro suo terram, non illo tantum, dico, quod egessit, set illo quod in occulto servat posteriorum avaricie.' 'Hoc est punctum quod inter tot gentes ferro et igne dividitur. O quam ridiculosi sunt termini mortalium! ultra Histrum Dacus non exeat. Parthis obstat Eufrates, Danubius Sarmatica atque Romana discriminet, Renus Germanie modum faciat. Pireneus inter Galliam et Hispaniam medium extollat jugum. Inter Egyptum et Ethiopiam harenarum inculta vastitas jaceat. Si quis formicis det intellectum hominis, nonne ille unam aream in multas [1] dividunt provincias? Cum videbis excercitus sub tectis ire vexillis, equitem modo exteriora explorantem modo a lateribus affusum, formicarum iste discursus est in angusto laborancium. Quid illi et nobis interest, nisi exigua mensura corpusculi? Punctum est illud in quo navigatis, in quo bellatis, in quo regnatis. Sursum ingencia spacia sunt, in quorum possessionem animus admittitur; ac velud vinculis liberatus in originem redit. Et hoc argumentum est divinitatis sue, quod illum delectant divina [2] nec ut alienis, set ut suis interest tunc temptabit prioris domicilii anguscias. Quod enim [3], ab ultimis Hispanie usque ad Indos jacet, paucissimorum dierum spacium est si navem suis ferat ventus. At illa regio celestis per 36,000 annorum velocissimo sideri [4] viam prestat.' Quia sine dubio una revolucio stellarum fixarum [5] propria super polos zodiaci non potest fieri in minori tempore quam in centum annis, non transit nisi gradum unum de circulo in quo corpus stelle ymaginabiliter movetur equidistanter zodiaco, et circa polos ejus, ut ex Ptholomeo et Alfaragano manifestum est.

Et Apuleius, in libro *De Deo Socratis* dicit convenienter omnia bona extrinseca et corporis esse despicienda, nec consideranda in laude hominis boni, super his verbis: 'Hominibus contemplandis noli illa aliena existimare, set ipsum hominem penitus considera, ut meum Socratem pauperem expecta. Aliena autem voco que parentes pepererunt, et que fortuna largita est, quorum nichil laudibus Socrati meo

[1] MS. multos. [2] MS. divicia. [3] MS. ens. [4] MS. fidei. [5] MS. fixorum.

28 b 2. admisceo, nullam generositatem, nullos | longos natales, nullas invidiosas divicias. Igitur omnia similiter aliena numeres; generosus est? parentes laudi. Dives est? non credo fortune magis ista. Validus est? egritudine fatigabitur. Pernix est? stabit in senectute. Formosus est? expecta paulisper, et non erit. At enim bonis artibus doctus, et adprimas eruditus, et quemlibet homini sapiens et boni consultus? tandem aliquando ipsum virum laudas. Hoc enim nec a patre hereditarium est, nec a casu pendiculum, nec a suffragio amminiculum, nec a corpore caducum, nec ab etate mutabile. Hec omnia meus Socrates habuit, et ideo cetera habere contempsit.' Propter quod Tullius in libro *De Paradoxis*[1] gloriatur se nunquam aurum nec argentum nec honorem nec aliquid hujusmodi computare inter bona. Et Sallustius in *Ca*[*ti*]*linario*[2] dicit 'Fortuna . . . res cunctas magis ex libidine quam ex vero celebrat. . . . Primo pecunie, deinde imperii[3] hec cupido fuit: ea quasi materies omnium malorum fuere. Namque avaricia fidem probitatem ceterasque artes bonas subvertit; pro his superbiam, crudelitatem, Deum negligere, omnia venalia habere edocuit.' 'Avaricia pecunie studium habet quam nemo sapiens concupivit: ea quasi venenis malis imbuta corpus animumque virilem effeminat; semper infinita insaciabilis, neque copia neque inopia minuitur . . .' 'Ambicio quidem dominandi multos mortales falsos fieri coegit, aliud in pectore clausum, aliud in lingua permixtum habere. Eciam cum vita hominum sine cupiditate agebatur, satis cuique sua placebant. Verum ubi superbia dominandi invasit, fortuna simul cum moribus immutatur.' Propter quod in 6° *De Beneficiis*[4] Seneca alloquens superbos propter bona fortune dicit: 'Omnia ista que vos tumidos et supra humana elatos oblivisci cogunt vestre fragilitatis, que ferreis claustris custoditis, que ex alieno sanguine rapta vestro defenditis, propter que ruptis tociens affinitatis amicicie collegii federibus, non sunt vestra; jamque ad alium dominum spectancia sunt; aut hostis illa, aut successor, aut ignis vel aliud infortunium invadet. Queris quomodo illa tua facies? Dona dando. Consule igitur rebus

[1] *Paradoxon* i.
[2] *Cat.* caps. 8, 10, 11.
[3] MS. nuper.
[4] *De Ben.* vi. 3.

tuis, et certam tibi earum atque inexpugnabilem possessionem para; honestiores illas non solum, set et tuciores facturus. In quo te divitem aut potentem putes, quamdiu possides, sub nomine sordido jacet; domus est, servus est, nummi sunt. Cum donasti, beneficium est.' Et ideo querit in libro *Primarum Epistolarum*: 'Quis est dignus Deo nisi qui opes contempsit?' Unde in libro *De Remediis Fortuitorum* optime respondet pro paupertate et contra divites; 'Aliquis dicit paupertas mihi gravis, Et Seneca [1] respondit: Imo tu paupertati. Non in paupertate | vicium est set in paupere. Illa expedita 29 a 1.
est, hilaris, tuta. Pauper es quia videris. Nichil deest avibus, pecora in aere vivunt. Accepit ille grandem pecuniam, ergo et superbiam. Hominem illum judicas, arca est [2]. Quis erario, quis plenis invidet loculis [3]? Quem tu dominum existimas pecunie, loculus est. Si prodigus sit, non habebit: si avarus, non habet. Iste quem tu felicem credis, sepe dolet, sepe suspirat. Multi illum comitantur. Mel musce sequuntur, cadavera lupi, frumentum formice. Predam sequitur ista turba, non hominem.'

De voluptatibus quidem vite satis pulcra loquntur. Et Cicero in libro *De Senectute* sic dicit [4]: 'Cum homini Deus nichil prestabilius mente dedisset, huic divino muneri nichil tam inimicum quam voluptas. Impedit enim consilium voluptas, racioni inimica, et mentis oculos perstringit. Magnus eciam Architas Tharentinus Pichagoricus, et Platonis magister, nemini censebat fore dubium quin quamdiu voluptate gauderet, vel agitare mentem, nichil racionem nichil cogitacionem consequi posse; si quidem, cum major sit atque longinquior omne animi lumen extinguit.' Ut Tullius in 4° *De Quescionibus* [5] dicit: 'Intemperanciam esse fontem omnium perturbacionum animi, que est a tota mente, a recta racione, defeccio, sic adversa a prescripcione racionis ut nullo modo appeticiones animi nec regi nec contineri queant.' Et ideo Plinius dicit in 4° libro *Naturalis Historie*: 'Postquam voluptas vivere cepit vita desiit.' Et Aristotiles in libro *De Regimine Vite* [6] dicit Alexandro: 'Declina conatus bestialium voluptatum, carnales enim appetitus inclinant animum ad corrumptibiles voluntates

[1] MS. Sena. [2] MS. uta. [3] MS. oculis.
[4] c. xii. 40, 41. [5] *Tusc. Disp.* iv. 9. [6] *Sec. Sec.* (1551) fo. B. 1.

anime bestialis, nulla discrecione prehabita. Et ideo corpus corrumptibile letabitur, et contristabitur incorrumptibilis intellectus. Conatus igitur voluptatis generat carnalem amorem. Carnalis autem amor generat avariciam, avaricia generat desiderium diviciarum; desiderium diviciarum generat inverecondiam; inverecondia presumpcionem, presumpcio infidelitatem.' Et cum duplex sit modus voluptatis, unus in libidine, alius in crapula et ebrietate, querit Tullius in 5° *De Quescionibus*[1]: 'Illum quem libidinibus inflammatum et furentem videmus, omnia rabide[2] appetentem cum inexplicabili cupiditate affluenciam voluptates undique hauriat eo gravius ardenciusque sicientem, nonne racione miserrimum dixeris?' Et Seneca dicit in 7° *De Beneficiis*[3]: 'Hec voluptas fragilis est, brevis fastidio objecta quo avidius hausta est, *cicius*[4] in contrarium residens, cujus subinde necesse est aut peniteat aut pudeat, in qua nichil magnificum aut quod naturam hominis Deo proximi deceat, res humilis membrorum turpium exitu feda.' Et Seneca in libro *Declama-*
29 a 2. *cionum* secundo dicit, 'Ado|lescens luxuriosus peccat, senex luxuriosus insanit.' Et Cicero 4° *De Quescionibus*[5] hunc libidinosum curare docens, ostendit istius voluptatis vilitatem sub hiis verbis: 'Sic igitur affecto hoc adhibenda curacio est ut ostendatur quam leve, quam contemnendum, quam nichili sit omnino, quam facile vel aliunde vel alio modo perfici vel omnino negligi possit. Abducendus[6] est enim eciam nonnunquam ad alia studia, sollicitudines, curas, negocia; loci denique mutacione, tanquam egroti non convalescentes, curandus est. Maxime aut inde admovendus quantus sit furor amoris. Omnibus enim ex animi perturbacionibus est perfeccio nulla vehemencior, ut si jam ipsa accusare nolis, stupra dico et adulteria, incesta denique quorum omnium accusabilis est turpitudo; set ut hec omittas, perturbacio ipsa mentis in amore feda per se est. Nam ut hec pretereeam que sunt furoris, que videntur esse mediocria, injurie, suspiciones, inimicicie, bellum, pax rursum incerta,' que omnia consequuntur libidinosos. Hec sic ut 'postulas racione certa facere, nichilo plus agas, quam si des

[1] *Tusc. Disp.* v. 6. [2] MS. rapide. [3] *De Ben.* vii. 2.
[4] This word seems to have been corrected. [5] *Tusc. Disp.* iv. 35.
[6] MS. Adducendum.

operam ut cum racione insanias. Hec inconstancia mutabilitas mentis quem non ipsa pravitate deterreat[1]? Est eciam illud quod in perturbacione dicitur demonstrandum, nullam esse nisi opinabilem, nisi judicio susceptam, nisi voluntariam. Etenim si naturalis amor esset et amarent omnes et amarent semper, neque alium pudor, alium cogitacio, alium societas deterreret.' Et propter hoc Aristotiles in *Secretis Secretorum* dicit Alexandro[2]: 'Clemens Imperator, noli te inclinare ad coitum mulierum, quia coitus est quedam proprietas porcorum. Que gloria tibi est si excerceas vicium irracionabilium bestiarum, et actus brutorum? Crede mihi indubitanter, quia coitus est destruccio corporis et abbreviacio vite, et corrupcio virtutum, legis transgressio, femineos mores generat.'

De voluptate vero que est in crapula et ebrietate, Seneca dicit in libro Epistolarum primarum, 83[3]: 'Quam multa ebrii faciunt quibus sobrii erubescant. Nichil aliud esse ebrietatem quam voluntariam insaniam. Extende in plures dies illum hebrium habitum, numquid autem furore dubitabis? . . . Certe eruit omne vicium ebrietas, et incendit, et detegit; obstantem malis conatibus verecundiam removet; ubi possedit animum nimia vis vini, quicquid mali latebat emergit. Tunc libidinosus cupiditatibus suis quantum petierint, sine dilacione permittit; tunc impudicus morbum confitetur, tunc petulans non linguam, non manum continet.' Et post multa alia de hac materia dicit: 'Fere vinolenciam[4] crudelitas sequitur, debellatur enim exasperaturque sanitas mentis. Quemadmodum difficiles faciunt oculos diutini morbi ad nimiam radii solis offensionem, ita ebrietates continue | efferant animos. Nam 29 b 1.
cum sepe apud se non sint, consuetudo insanie duratura vicia vino concepta, eciam sine illo valent.' Et Seneca primo *De Naturalibus*[5] contra deliciosos in potu ait: 'O dii boni, quam facile est extinguere sitim sanam, sitim istam putas deliciarum? Febris est, et quidem eo acrior quod non tactu venarum, neque in cutem effuso calore deprehenditur, set cor ipsum excoquit luxuria, in vicium malum, voluptati dissonantem.'

Placet preteritis nunc in fine subjungere Anacharsis philo-

[1] MS. deteritat. [2] ed. cit. fo. B. iii. [3] *Ep.* 83 (lib. xii. 1).
[4] MS. violenciam. [5] *Nat. Quest.* iv. 13.

sophi epistolam quam Hammoni diviti conscripsit sub his verbis: 'Anacharsis Hamoni salutem. Michi amictui est Sciticum tegimen, calciamentum solorum callum, cubile terra; pulmentum fames: lacte, caseo, carne vescor. Quare ut ad me quietum venias. Munera ista quibus delectatus es civibus tuis vel diis immortalibus dona.' Tullius quinto *Quescionum* [1] hanc epistolam libenter recitat. Set Seneca in *Primarum Epistolarum* libro dicit 'Qui exit in lucem hujus mundi, contentus sit ut pane et aqua vivat.' Et in *Phedrone* Platonis legimus quod manifestus est ille philosophus absolvens quam maxime animam a corporis communione, qui minime sollicitus est voluptatum que per corpus sunt. Meditacio enim recte philosophorum est solucio et separacio anime a corpore. Confidere decet de sui anima virum qui voluptates, que circa corpus sunt, permisit valere velut alienas, exornans animam non alieno verum sui ipsius ornatu, sobrietate, justicia, fortitudine, liberalitate, atque veritate. Quapropter Tullius in libro *De Immortalitate Anime* [2] ex multis concludit quod 'tota vita philosophorum commentacio mortis est'; secernere a corpore animum, nec quicquam aliud est quam emori. Distinguamus ergo nos a corporibus, id est, consuescamus mori, hoc dum erimus in terris erit illi celesti vite simile, et cum illuc [3] ex hiis vinculis feremur . . . tum denique vivemus.' Nam 'hec quidem vita mors est,' ut ipse dicit eleganter. 'Nec liberabitur homo ab hoc mundo et ab ejus illecebris, nisi postquam homo totus suspensus ab illo mundo celesti desideret id quod est ibi et amor eorum que sunt ibi removeat eum omnino a consideracione ejus quod est post se,' ut in *Moralibus* dicit Avicenna [4] egregie.

EX his potest satis in universali patere quod tota philosophorum intencio principalis et finalis fuit circa divinam et angelorum cognicionem et cultum, et morum honestatem, et legum nobilitatem, cum contemptu bonorum istius vite temporalis, ut pervenirent ad statum future beatitudinis. Set quia intellectus noster se habet ad ea que sunt manifestissima in natura sua, velut oculus vespertilionis ad lumen solis, et hec, que nunc tacta sunt, sunt hujusmodi, ideo non potuerunt

[1] *Tusc. Disp.* v. 32. [2] ibid. i. 31. [3] MS. ill'. [4] Avic. *Met.* t. ix. c. 7.

attingere ad plenam horum veritatem, nec ad certitudinem sufficientem, propter quod | Avicenna dicit[1] quod pulcritu- 29 b 2.
dinem domini seculorum qui est ei in regno suo, et sue virtutis infinite, et primorum principiorum que sunt proxima domino seculorum, est nostra disposicio [ni] sicut disposicio surdi a nativitate ad armoniam, ut prius ejus auctoritas plenior tacta est. Et Aristotiles ideo in fine *Ethice* quando descendit ad librum legum dicit[2] quod 'propositum suum est perfeccio speculacionis secundum mensuram posse philosophie in rebus humanis,' non presumens dare simpliciter perfecte veritatem legum vivendi, sciens suum defectum et imperfeccionem philosophie, in qua tamen prevaluit ultra omnes. Et Alfarabius loquitur melius omnibus in hac parte, videlicet, quod totum quod est in sectis non est via sua ut experiantur racionibus humanis quoniam sunt alcioris ordinis; cum sint assumpte ab inspiracione divina quoniam in eis secreta sunt divina, a quorum comprehensione debilitantur raciones humane, neque consequuntur ea. Et iterum hominis via non est, ut ipsum adipisci faciat prophecia vel inspiracio, nisi illud cujus proprietas est; ne illud comprehendat racione sua, et a quo racio ipsius pertransit. Nam si non, tunc inspiracionem non esset intencio neque lucrum, cum homo non lucraretur nisi illud quod scit, et quod ei est possibile comprehendere racione sua. Et si ita esset dimittendi essent homines racionibus suis, et non esset eis necessaria prophecia neque inspiracio, verum illud non est factum eis. Quapropter oportet ut sic illud quod adipisci faciat inspiracio, cujus comprehensio non est in potencia nostrarum racionum, amplius non illud tantum, imo quod nostre raciones negant. Nam totum quod vehementer est negatum apud nos est ultimum in hoc, ut sit adeptum per inspiracionem. Et illud est, quoniam illa que accipiuntur in sectis que negant et abhorrent mentes, non sunt in veritate neganda, imo sunt vera in racionibus divinis. Nam licet homo consequatur finem in humanitate, tamen ordo ejus apud habentem raciones diversis est ordo infantis et pueri apud hominem perfectum. Sicut enim plures infancium et puerorum negant suis racionibus de illis rebus que in veritate non sunt

[1] *Met.* t. ix. c. 7.

[2] Averroes in *Ethicis*, l. 10. c. 11, in fine.

negande, et tamen maturos que sint impossibiles, similiter est ille qui est in fine perfeccionis racionis humane apud habentes raciones divinas. Et sicut homo antequam erudiatur et exerceatur negat res possibiles et abhorret eas, et videtur ei quod sint impossibiles, et quando eruditur in scienciis et exercetur in experimentis removentur ab illo vie in eis, et convertuntur que aput eum fuerunt impossibiles, et fiunt ei necessarie. Similiter non prohibetur homo perfecte humanitatis quando neget res, et videantur ei impossibiles preter quod in veritate sit ita. Et ideo propter imperfeccionem humanam oportet ponere inspiracionem et revelacionem. Et propter hoc per-
30 a 1. ceperunt | philosophi quod ipsi defecerunt a debita cognicione istorum, nec potuit mens hominis de se ad hoc sufficienter transcendere. Set percipientes bonitatem divinam esse infinitam ex hac concluserunt, quod Deus revelaret mundo in salutem hominum quod ex se habere non possent: unde Avicenna dicit in *Radicibus Moralis Philosophie*[1] quod 'non potest esse ut prima causa provideat alias utilitates in hoc mundo, et non provideat istam.' Set non debuit fieri revelacio omnibus vel pluribus propter discordias et sectas et hereses. Quia si plura essent capita in populo nullum eorum obediret alii, et ideo orirentur divisiones reipublice: propter quod oportuit uni tantum fieret revelacio voluntatis divine.

In omni enim genere est unum ad quod omnia reducuntur; et iste, ut dicit Avicenna[2], erit quasi deus humanus quem licet adorare post Deum, quia ipse est rex terreni mundi, et vicarius deum illo. Et hic est homo cujus anima acquirit honestates practicas 'in cujus viribus animalibus sunt hee tres proprietates, ut audiat[3] verbum Dei, et videat angelos transfiguratos coram se in forma qua possent videri, et fiat in ejus auribus vox quam ipse audit, que est ex parte Dei et angelorum quamvis non sit verbum hominum nec animalis terreni, et hic est cui datur spiritus prophecie.' Hec omnia dicit Avicenna, et alii hoc idem volunt. Et determinat quod hic debet accipere legem a Deo et communicare eam mundo, et exponere eam et predicare. Et hic est quem querimus, legifer noster Dominus Jhesus Christus, et impossibile est quod sit

[1] *Met.* t. x. c. 2. [2] *Met.* t. x. c. 1. [3] MS. audiunt.

alius cujus secta sit illa de qua dicit Avicenna, quod per totum mundum est dilatanda. Et hoc potest persuaderi multis ex predictis, et solum transibo hic innuendo modos.

Unus est per ea que de domino nostro Jhesu Christo dicta sunt ab Ethico et Alchimo cum eorum aliis dictis. Quoniam dicunt[1] quod ' dyabolus qui primus conditus fuerat et primus corruerat, in die judicii ante omnes pessimos homines punietur, et in inferno recludetur. Quia qui creatur prefulsit in ordine primus et viarum dei claruit in rude[2] miraculum, idem primus in novissimo judicio terribili venturo penas, quales ab inicio dicte[3] sunt, in caverna, laci[4] tot ante tribunal regis in ipso judicio sunt dilate, . . . ut cernant impii truculentissimum ac furibundum mortis auctorem, quem secuti fuerunt in desideria multa et inutilia et nociva.' Et iterum de Antichristo ipse Ethicus scribit. Quoniam cum ipse fuisset astronomus circuiens cum discipulis suis universas provincias et maria perlustrasset, devenit tandem ad regiones septentrionales, contra ubera Aquilonis circa Elyemum Portum. Et describit ibi gentem pessimam ultra omnes alias naciones[5], 'que gens Antichristi temporibus multam faciet vastacio|nem et eum 30 a 2.
deum deorum appellabunt cum eorum semine pessimo recluso post portas Caspias.' Ex Antichristi igitur diffinicione, et ex judicio futuro in quo dyabolus et impii condempnabuntur a judice Christo, et ex hoc quod 'justi merebuntur videre Dominum Deum suum, Christumque regem suum, et fixuras clavorum,' ut prius tactum est, facile convincet providens[6] homo, Dominum Christum esse, qui aliquando presens isti mundo merito fuerit mediator Dei et hominum, et vicarius Dei in terra, et adorandus et colendus, pro legislatore veraciter invento. Et ad pleniorem certitudinem, addemus verba Platonis prius tacta de Christo nobilissima, et ipsius Albumazar[7] qui de honestate et mundicia Virginis gloriose saciari non potuit eam simul cum hoc in triplici lingua nominans, et dicens, 'Quam vocamus Celechius Tarostai cui Persicum nomen Sedios Tarzama, Arabice interpretatum ad Renepha, id est, virgo munda, puella dico,' et cetera que tacta sunt prius.

[1] loc. cit. p. 6. [2] MS. videre. [3] MS. date. [4] MS. loci.
[5] p. 19, loc. cit. [6] MS. prudens. [7] See p. 8 for full quotation.

Secundus modus est per legem suam, que in nobilitate finis, et eorum que sunt ad finem excedit alias sectas in infinitum, et ideo per totum mundum si esset infinitus deberet dewlgari.

Tercius modus est per certitudinem istius secte, et per perfeccionem que ex revelacione certissima sibi in quantum homo, et sanctis suis, facta fuerunt habite ; et ideo si Avicenna et philosophi senserunt quod perfeccio legis habuit a Deo revelari. Et non potest aliqua secta tot revelaciones et tam perfectas ostendere sicut secta Christi, ut patet per expressionem articulorum fidei, et omnem legum et morum honestatem, et cetera, que tacta sunt in [1] secte. Manifestum est quod hec est illa que alias supergreditur in certitudine et perfeccione, et ideo tenenda.

Quartus modus est per nobiles condiciones Domini Nostri Jhesu Christi, ut ostendatur quod in Eo sunt omnia que ad auctoritatem plenam et fidem perfectam faciendam. Et hoc ex Tullio et aliis locis tactis inveniemus que sunt condiciones que auctoritatem faciunt. Illud autem in quo precipue et maxime et naturaliter stat auctoritas cui fides debeatur est virtus, sicut Tullius et alii concordant. Set maxima et perfecta fuit virtus in Eo, nec posset ostendi in aliquo legislatore tanta sanctitas: legantur Ewangelia et Actus Apostolorum, legantur vita et actus Machometi, legantur eciam vita et actus Moysi et cujuscunque alterius legislatoris, et certum erit omnibus audientibus quod non erit comparacio aliorum ad Dominum.

Secunda condicio est sapiencia perfecta, que virtuti annexa perfectum reddit auctorem cui digne credi habet, sicut patet ex Tullio *De Oratore*, et in *Topicis* et ex aliis dictis locis, set perfectissima fuit in Eo, sicut patet in previsione futurorum,
30 b 1. in preteritorum recordacione, sine | instruccione litterarum et doctoris, in presencium occultorum cognicione quoniam cogitaciones mentium presencialiter sciebat. Et ideo legantur hystorie de vita et actibus Ejus et aliorum legislatorum, et fiat collacio, set non invenietur comparacio. Et ideo si Judei preponant sapienciam Moysi et sanctitatem, et Saraceni allegent figmenta sanctitatis et sapiencie Machometi, et nos veritatem

[1] A word like sancta, sc̄a in MS. here.

sanctitatis et sapiencie Christi, si nos, gracia collacionis et veritatis inquirende, supponimus omnia que ipsi dicunt de suis legislatoribus, debent similiter ipsi recipere nostra, gracia disputacionis, quia tantam et majorem certitudinem habemus de hystoriis nostris, sicut ipsi de suis. Et sicut ipsi, propter hanc certitudinem et nobiles condiciones legislatoris, vellent quod nos fieremus sub lege eorum, si legislator eorum cederet nostrum, sic ipsi habent confiteri quod debent esse sub lege nostra, postquam legifer noster eorum legiferos sine comparacione excedit. Sic enim fuit multociens probata fides nostra, et reducta de magnis periculis, ut testatur hystorie.

Quintus modus est Alpharabii mirabilis. Et est operacio miraculorum vera, quem modum ponit in tractatu *De Civilibus.* Et si conferantur ad invicem Ewangelia et Actus Apostolorum, et hystorie Moysi et Machometi, non est possibile quod eorum opera comparentur operibus Christi, quia non solum opera corporalia fecit miranda, set super spiritibus imperavit, et precipue quod peccata dimisit dominus, 'ut sciatis quod filius hominis habet potestatem dimittendi peccata ait paralitico, "tibi dico, surge, tolle grabatum tuum et ambula."' Optima demonstracio moralis fuit ista ad probandam dimissionem peccati.

Sextus modus est mirabilior, unde mirum est quod hii duo modi noti sunt philosophis. Dicit igitur Alpharabius alium modum probacionis secte quod legislator perfectum habeat testimonium a precedentibus prophetis qui perhibeant testimonium ei, quia tunc non potest esse aliqua dubitacio. Unde dicit quod certificacio legislatoris quod sit verax et non licet ut jam sit mendax, est uno modo per testimonium eorum qui precesserunt ante eum, ex veridicis quorum suscepti sunt sermones super veritate hujus et ordinis ejus ex Deo glorioso et sublimi. Cum ergo verificaverimus veritatem ejus hoc modo, et quod non est possibile ut sic mentitur, tunc oportebit ut remaneat in rebus quas dicit, ut neque sit perscrutacio neque consideracio, set quod ei credatur omnino. Set manifestum est quod prophete precedentes dederunt Ei testimonium, et non Machometo neque aliis. Et non solum prophete sancti sed gentiles, ut Cibille vaticinantes, qui expresse loquuti sunt de Christo et secta Christiana atque alii, | unde in historiis 30 b 2.

legimus quod sub Hirene et Constantino Imperatoribus effossum fuit cadaver cum scriptura ista: 'Credo in Christum, sub Hirene et Constantino iterum me videbit sol.' Multaque talia inveniuntur. Set hec modo sufficiant. Et alios modos ponit Alfarabius.

Et septimus modus est Avicenne, forcior aliis. Quoniam si testimonium hominum precedencium maxime dat fidem legislatori, tunc testimonium divinum et angelorum magis dabit fidem. Set Avicenna dicit [1] quod proprietas latoris est, ut audiat vocem Domini et vocem angelorum, et videat angelos transfiguratos ante se. Christo vero habuit divinum testimonium, quod testimonium Deus Pater fecit Ei dicens: 'Hic est Filius Meus dilectus in quo mihi complacuit:' et iterum: 'Et clarificavi, et clarificabo.' Et testimonium angelorum et eciam non solum bonorum set malorum. Nec possent talia testimonia inveniri de Moyse et Machometo, neque de alio quamvis concedamus omnes hystorias que de illis leguntur.

OCTAVUS autem modus, cum aliis sublimior per vias Astronomie, Astronomi enim mirabilius investigaverunt sectas ut Ptholomeus, Albumasar, Alcabicius, et omnes antiqui Indi, Caldei, Perse, Babilonii. Quoniam ipsi ponunt Jovem et Venerem esse planetas benivolos et fortunatos [2], Saturnum et Martem malivolos et infortunatos. Mercurium dicunt medio modo se habere, quia cum bonis est bonus, cum malis malus, quia convertibilis nature est. De benivolis vero et fortunatis dicunt Jovem meliorem et majorem fortunam ei deberi minoremque Veneri. Et ideo cum due vite sint, presens et futura, et plus valet futura quam presens, sicut eternum quam temporale, dicunt Venerem significare super fortunas hujus vite, quantum ad ludos et gaudia acque leticiam et hujusmodi, et Jupiter respectum habet ad bona alterius vite, que majora sunt. Et significat super sapienciam et intellectum et solucionem sompniorum et divinum cultum, fidem et legis doctrinam, religionem, et veneracionem, et dei timorem, et aptacionem morum, et multa talia [3], ut Astronomi narrant.

Preterea distingunt totum celum in 12 partes, que vocantur domus, que distinguntur per meridianum circulum et orientem,

[1] loc. cit. t. x. c. 1. [2] MS. fortinatos. [3] MS. tali.

et alios 4 circulos intersecantes se in eorum seccionibus, ita ut prima domus incipiat ab oriente et sub eo sit constituta; deinde succedunt ei 2^a domus et tres usque ad angulum terre, scilicet, ad interseccionem dictorum circulorum sub terra. Et ab illo puncto sunt alie tres domus usque ad lineam occidentis. Deinde supra horizonta [1] incipit 7^m et sequimur 8^a et 9^a usque ad punctum | meridei. Deinde 10^a et 11^a et 12^a usque ad 31 a 1.
orientem. Primam igitur domum dant Saturno, secundam Jovi, et sic ulterius, secundum ordinem planetarum, ita quod octava iterum datur Saturno, et nona Jovi. Consideraveruntque omnes concorditer quod domus nona est domus religionis et fidei. Et Ptholomeus et Albumasar et Alrabicus et Mesahalat et alii omnes assignaverunt enim istis domibus proprietates suas, quia prima est domus vite, secunda domus substancie, et sic de ceteris, juxta suas proprietates et disposiciones naturales. Unde 9^a domus, ut dicunt, est peregrinacionum atque itinerum, fidei et deitatis et religionis, ac domus Dei culture, sapiencie, et librorum, epistolarum, ac legatorum, narracionum, rumorum, et sompniorum: et ideo merito, ut dicunt, attribuitur Jovi, qui habet respectum ad bona alterius vite, quia illis bonis debentur fides et religio et cultura Dei et consideracio sapiencialis, et librorum et epistolarum multitudo, ut patet ex lege divina; et legatorum, ut prophetarum et apostolorum et predicatorum copia, narrancium rumores idoneos de nobilibus condicionibus alterius vite, et revelaciones frequentes habencium in sompnis et extasi et raptibus de hac vita.

Dicunt igitur planetas conjungi et complecti sibi invicem, et hoc est quando fuerint in eodem signo, et precipue quando in eodem gradu et in 16 minuto illius gradus et infra. Volunt igitur philosophi Jovem ex sua conjunccione cum aliis planetis signare super sectam religionum et fidei. Et quia sunt 6 planete quibus complecti et conjungi potest, ideo asserit sex fore debere in mundo sectas principales. Unde periti auctores predicti et alii dicunt, si Jupiter complectatur Saturno, signat libros divinos, et signat de sectis Judaicam, quia est antiqior aliis et prior, sicut Saturnus pater planetarum et remocior et

[1] MS. oruonta.

prior in exitu planetarum et ordine inesse. Et ipsam omnes confitentur, et ipsa nullam aliam, sicut Saturno omnes planete complectuntur et ipse nullum, propter tarditatem sui motus. Quia quando planeta est ante eum ad orientem, nunquam ipse Saturnus consequitur aliquem, set in tantum invalescit alius planeta; quod consequitur aliquando Saturnum et conjungitur ei. Omnes quidem secte appodiant se ad sectam Judeorum, quia hec fuit prima et est radix aliarum, a qua omnes aliquod genus testimonii et constitucionis secte habuerunt: unde philosophia accepit ab ea multa testimonia et multos modos constituendi sectam, sicut in parte patet ex aliis modis inveniendi sectam que prius tacte sunt.

Omnes enim philosophi et poete fuerunt post Moysem et legem datam, et post multos prophetas. Quia, quantumcunque volumus strictius computare, inveniemus quod Cadmus
31 a 2. inventor Gre|carum litterarum post Josue. Deinde in tempore Aoth judicis, Amphion musicus claruit. In tempore Jair, Carmentis latinas litteras reperit. Demum, sub Gedeone, Orpheus Linusque musici claruerunt. Postea sub Samuele, Homerus poeta fuit, hisque adjungitur Hesiodus ante Romam conditam. Deinde Archilceus regnante Romulo, tempore Ethechie regis Juda. Et hi omnes non philosophi set poete dicti sunt. Deinde sub Josia rege optimo, primus philosophus, videlicet, Tale Milesius physicus et unus de sapientibus septem, et Solon Atheniensis similiter floruerunt. Deinde Anaximander et Anaximenes et Xenophanes physici, tempore Judaice captivitatis claruerunt. Deinde, soluta captivitate Judeorum, Democritus Ypocras et Pherecydes Syrus[1], qui primo dixit animas hominum esse sempiternas, Pithagore magister. Qui Pitagoras dum venisset in Italiam cum Superbo regnante, illam Magnam Greciam cum honore, cum auctoritate, cum disciplina tenuit, sicut Cicero recitat primo *De Quescionibus*. Et circiter tempora illa Socrates natus est, et claruit multum. Et tunc Architas Tarentinus et Thimeus Pictagorici florebant. Sub quorum diebus Plato primo didicit Socratica[2] in Grecia, deinde, ut sciret Pithagorica, adivit Architam et Thimeum in Italia. Deinde fuit Aristotiles Platonis auditor. Et apud

[1] MS. Feretides Situs. [2] MS. Sacratica.

Latinos annis quadringentis decem post Romam conditam Livius primo fabulam dedit, Gaio Claudio Ceci filio, Marco Tuditano consulibus. Anno ante natum Ennium poetam, qui fuit major natu quam Plautus et Nevius poete. Hec patent ex Josepho, Beda *De Temporibus*, *Chronica Cluniaciensi*, *Gestis Britonum*, et libro Ciceronis *De Quescionibus Tusculanis*. Ex quibus patet sectam Judaicam antiqiorem esse omnibus aliis sectis et doctrinis humanis. Unde Aristotiles in libro *Secretorum* loquens de archanis sapiencie humane, dicens quod deus[1] 'revelavit ea primo sanctis prophetis suis et quibusdam aliis quos preelegit et illustravit spiritu sapiencie divine, et dotavit eos dotibus sciencie et ab istis sequentes viri philosophi philosophie principium et originem habuerunt Indi, Latini, Perses et Greci.' Si vero Jupiter complectatur Marti, tunc dicunt ipsum signare super legem Caldaicam, que docet adorare ignem, cujus nature Mars est in naturali potencia et effectu. Si Soli, signatur lex Egyptia, que ponit coli miliciam celi, cujus princeps Sol est. Si Veneri, signare dicitur super legem Sarracenorum, que est tota voluptuosa et venerea; quam licet in scriptis Machometus redegit, ipsa tamen per longa secula in usu vite habebatur a suis cultoribus; unde in libro qui ascribitur Ovidio *De Vite* | *sue Mutacione* cum loqueretur de secta Venerea, quam hominum 31 b 1.
sui temporis legem dixit esse, dicit in metro suo[2],

> 'In qua, si libeat, quodcunque licere putatur,
> Scripta licet super hoc nondum lex inveniatur';

Quam postea per sexcentos annos et amplius scripsit Machometus in libro qui dicitur *Alcoran*. Ovidius enim ante Christum et in temporibus Christi fuit, et secta Machometi incepit per sexcentos annos et amplius post incarnacionem Christi, sicut patet ex differencia annorum Christi et Arabum, que est 621 annorum et 195 dies. Set anni Arabum computantur a Machometo, ut dicit Alfraganus et alii similiter. Si vero complectatur Mercurio, tunc est lex Mercurialis. Mercurius enim habet respectum, ut dicunt, ad deitatem, et oracula prophetarum, et credulitatem, et oracionem, et dei cultum et

[1] *Sec. Sec.* fo. D. i. [2] *De Vetula*, lib. iii. c. 30. p. 74, ed. cit.

maxime quando conjungitur ei Jupiter; quoniam tunc signat numerum psallendi et numerum librorum divinorum. Et dicunt quod lex Mercurialis est difficilior ad credendum quam alie, et habet multas difficultates supra humanum intellectum. Et hoc convenit propter motus Mercurii difficiles, cujus circuitus in epiciclo et ecentrico et equante, in quibus considerantur sui motus longitudinis, et inflexus, et reflexus, et in motibus latitudinis, per declinacionem ecentrici ab orbe signorum ad septentrionem et meridiem, et epicicli ab eccentrico in partem septentrionis et meridiei sunt mirabiliores et difficiliores omnibus motibus planetarum, sicut patet ex dictis Ptholomei, et planius ex sentenciis Albategni, Tebit, et Alzarkel, et probabiliter ex dictis Alfragani. Et propter hoc significat, ut dicunt, super legem que habet difficiles articulos et occultas veritates, cujusmodi est lex Christiana. Set quia Mercurius est significator scripture et scriptorum, et profunditatis sciencie in libris profundis, atque facunditatis sue sive dulcedinis loqucionis, et lingue, et rethorice, ac velocitatis ejus et explanacionis sentenciarum ejus significat quod tam autenticis scripturis, et tot profundis scienciis, et tanta potestate eloquencie, defendetur, quod stabit semper in robore suo, donec ultima lex Lune perturbet eam ad tempus. Et dicunt, quod hec lex est prophete nascituri de virgine, secundum quod omnes antiqui Indi, Caldei, Babilonii, et Perse, et omnium duces Hermes et Astabus, a prima etate docuerunt, quod 'in prima facie Virginis ascendit virgo mundissima nutritura puerum et in terra Hebreorum, cui nomen Jhesus Christus,' ut prius tactum est in auctoritate quam recitat Albumazar. Et hoc congruit legi Mercuriali, quia Mercurius habet maximam potestatem in Virgine, secundum judicium astronomorum omnium.
31 b 2. Creatus enim fuit in Virgine, et | dignitates, seu testimonia, seu virtutes, seu fortitudines 5, que debentur planetis racione signorum, habet Mercurius in Virgine, ut sunt, scilicet, domus, exaltacio, triplicitas, terminus, facies. Et domus nunc et prius dicitur equivoce, quoniam iste domus vocantur essenciales et naturales, priores vocantur accidentales et situales; quoniam he domus sunt 12 signa, quorum divisio naturalis est, quia secciones zodiaci et celi in ea manent semper in suis locis de

circulo celesti, hoc est de firmamento, quam divisionem signorum faciunt sex circuli sese intersecantes in polis zodiaci, et dividunt totum celum in 12 partes equales, et que partes possunt considerari in zodiaco solum, et tunc sunt proprie signa, ut Aries et alia, aut possunt illi circuli ymaginarii extendi ad polos, in quibus se intrinsecant, et tunc dividunt totum celum in 12 partes equales habentes angusciam in extremitatibus circa polos, et latitudinem in medio ad modum fundi navicule, ita quod illa latitudo continet extremitates parcium zodiaci, quas communi nomine vocamus signa, unde signum dicitur proprie, ut Aries, Taurus, &c. Et sumitur aliter pro tota celi parte contenta inter duos circulos transeuntes, verbi gracia, per fines Arietis, qui circuli concurrunt in polis mundi; et istud signum dicitur esse signum Arietis, quia ejus latitudo consistit in extensione Arietis, et sic stelle que sunt extra corpus Arietis dicuntur esse in signo Arietis, quamvis sint juxta polos mundi.

Aliis eciam modis duobus dicitur signum ut omnes partes terre et aliorum elementorum et omnes partes orbium celestium dicantur esse in signis. Set hec patent. Acque signum et gradus stelle vel alterius rei sumitur aliter, ut ex Alfragano et ceteris manifestum est. Set et alie domus dicuntur accidentales, quia divisio earum est accidentalis, et non manent secciones in eodem loco celi quia non sequuntur motum celi et ideo mutantur earum[1] loca in circulo seu celo in omni hora. Et sumuntur hee secciones, ut dictum est per circulum meridianum et horizontem[2] cum aliis 4. Domus[3] autem que dicitur naturalis adhuc est duplex; quedam principalis, quedam non principalis, unde dicitur accidentalis respectu principalis. Principalis autem domus planete domus est in qua[4] creatus fuit, ut Leo est domus Solis, Cancer Lune, Virgo Mercurii, Libra Veneris, Aries Martis secundum quosdam, secundum alios Scorpius, Sagittarius Jovis, Capricornus Saturni. Domus autem minus principales sunt, ut Aquarius Saturno datur, Pisces Jovi, Scorpius Marti secundum unam opinionem, secundum aliam Aries, Taurus Veneri, Gemini

[1] MS. eorum. [2] MS. orricaitum. [3] MS. Dicimus.
[4] MS. quo.

Mercurio; ita quod quilibet 5 planetarum habeat duas domos
32 a 1. si Sol et Luna | nonnisi singulas. Ita decrevit antiquitas sapientum. Exaltaciones vero sunt hee. Sol exaltatur in Ariete, Luna in Tauro, Saturnus in Libra, Jupiter in Cancro, Mars in Capricorno, Venus in Piscibus, Mercurius in Virgine. Et sic Sol exaltatur in Ariete, sic ejus descensio est in Libra, et sic de reliquis; et similiter depressio Mercurii est in Piscibus, et ideo exaltacio Mercurii est in Virgine, sicut ejus domus, et est hec exaltacio in 15 gradu Virginis. Triplicitas planete dicitur, cum sit in signo in quo creatus est, vel in aliquo ejusdem nature cum signo in quo creatus est. Unde sciendum, quod 4 sunt triplicitates. Una est calida et sicca, que continet tria signa calida et sicca, cujusmodi sunt Aries, Leo, Sagittarius. Unde cum est Sol in aliquo istorum trium, dicitur esse in sua triplicitate. Et alia est triplicitas secunda, ex Tauro, Virgine, et Capricorno, et hec est frigida et sicca; et Mercurius, quando est in aliquo istorum, est in triplicitate sua. Quia licet domini istius triplicitatis in die si[n]t primo Venus, deinde Luna, et in nocte primo Luna, postea Venus, et eorum particeps in nocte et in die sit Mars, tamen Mercurius participatur eis in Virgine proprie, ut dicunt astronomi, et ideo triplicitatem habet in Virgine sicut exaltacionem et domum. Tercia triplicitas est ex Geminis, Libra, Aquario, que est calida et humida; et quarta est ex Cancro, Scorpione, et Pisce, que est frigida et humida.

Famosiores autem termini sunt Egiptiorum [1]. Jubiter habet sex primos gradus Arietis, Venus 6 sequentes, et Mercurius 8, Mars 5, Saturnus 5, Venus adhuc 8 primos Tauri, Mercurius 6 sequentes. Et sic, mira diversitate, variantur isti termini, ut patet in tabula terminorum, ita quod Mercurius habet 7 primos gradus Virginis pro termino, non solum secundum Egiptios, set secundum Ptholemeum. Et hoc est quod nunc querimus. Facies autem signorum accipiuntur per divisionem cujuslibet signi in tres partes equales; et unaqueque constat ex decem gradibus, que vocatur facies, et alio modo decani; quarum facierum inicium est a primo gradu Arietis, et terminatur in decimo gradu ejusdem, et dicitur

[1] In margin De terminis in a later hand.

Martis. Secunda usque in 20^{m}, et dicitur facies Solis, quia Sol succedit ei in ordine circulorum. Tercia est in finem Arietis, et dicitur facies Veneris, et sic de ceteris secundum ordinem, ut patet in tabula facierum; ita quod Mercurius habet 10 gradus Virginis ultimos pro facie. Et sic patet, quod Mercurius habet omnes istas potestates in Virgine. Et vocantur iste potestates[1] per similitudinem. Unde planeta in domo sua comparatur regi in domo sua regia et dominacione sua; et cum fuerit in exaltacione sua est sicut vir in regno | suo atque gloria; et cum est in triplicitate sua, est[2] sicut vir 32 a 2.
in honore suo et inter auxiliatores atque ministros; et cum fuerit in termino suo, est sicut vir inter parentes suos et cognatos et gentem suam; et cum est in facie sua, est sicut vir in magisterio suo. Et domus dicitur habere quinque fortitudines, exaltacio 4, triplicitas tres, terminus duas, facies unam: unde domus habet in se fortitudines quinque facierum, et exaltacio habet fortitudinem quatuor facierum, et sic ulterius.

Ex hiis igitur patet quod he potestates Mercurii essenciales et principales sunt omnes in Virgine. Atque addendum est, quod unusquisque planeta habet adhuc potestatem accidentalem quandam in signo sibi debito, que vocatur gaudium. Unde Saturnus, dum intrat Aquarium, gaudere dicitur, ut Jupiter in Sagittario, Mars in Scorpione, Venus in Tauro, et Mercurius in Virgine. Et id nusquam dominatur Mercurius tantum, sic in Virgine. Nec aliquis planeta habet in ea tot dominia, propter quod appropriatur Virgini Mercurius. Et ideo ex hac causa dicunt legem Mercurialem debere esse sectam prophete nascendi de virgine; et ideo hec secta Mercurialis ponitur ab eis esse lex Christiana. Si vero complectatur Lune, dicunt domini astronomie, quod erit lex Lune ex ultima, quia circulus Lune est ultimus, et hec[3] erit lex corruptibilis que violabit omnes alias leges et suspendet eas, eciam Mercurialem ad tempus. Luna enim, ut dicant, significat super nigromanciam et mendacium, et ideo lex Lune erit nigromantica et magica et mendosa. Et propter corrupcionem Lunaris motus et figuracionum Lunarium, significatur super

[1] In margin De potestatibus planetarum. [2] MS. et. [3] MS. nō.

corrupcionem istius legis, que in se erit corrupta et alias corrumpens. Non tamen multum durabit, ut dicunt, quia Luna velociter mutatur a figuracione et luce sua et motu propter brevitatem sui circuli. Et hoc, ut dicunt, statuetur ab aliquo magno et potente qui prevalebit aliis, et estimant astronomi fideles, tam moderni quam antiqui, quod hec est lex Antichristi, quia ille ultimo in fine mundi adveniet, et inducet legem corrupcionis, et infatuabit mundum per artem magicam et mendacia sua.

Non solum sic per viam universalem investigant leges et sectas set per multas alias vias particulares, quarum unam recitabo modo. Et est de speciali conjunccione Saturni et Jovis que sunt individua alciora et priora. Determinant autem astronomi tres eorum esse conjuncciones [1], magnam, videlicet, majorem, et maximam. Magna est, qua junguntur in omnibus viginti annis in quocunque signo hoc sit. Jupiter enim perficit cursum suum in duodecim annis, et Saturnus quasi in triginta
32 b 1. annis et ideo | fit ut post viginti annos junguntur in nono signo ab eo, in quo prius juncti fuerant ; et post alios viginti in quinto a primo ; et post tercios viginti iterum in illo primo. Et hec est conjunccio magna, in hac triplicitate duodecies, vel aliquando terdecies, primum enim signum, quintum, et nonum faciunt triplicitatem. Et hec conjunccio dicitur significare pluries super sublimacionem regum et potentum, et super gravitatem annone, et super ortus prophetarum. Et postquam tociens in ista triplicitate conjuncti fuerint, ut ad aliam mutentur, tunc vocatur conjunccio major. Et hoc fit in omnibus ducentis quadraginta annis vel circiter, et significat super sectam et mutacionem ejus in quibusdam regionibus. Et quando mutata fuerit conjunccio ab ista triplicitate in aliam, ut a fine Tauri ad inicium Arietis, tunc dicitur maxima, per revolucionem Saturni triginta duobus vicibus, et fit in omnibus nongentis sextaginta annis, et significat super mutaciones imperiorum et regnorum, et super impressiones ignitas in aere et super diluvium et super terre motum et gravitatem annone. Et una major vel fere maxima fuit vicesimoquarto anno Augusti Cesaris, quam dixerunt sapientes astronomi significare super legem Mercurialem futuram. Et

[1] In margin Nota de Coniunccionibus.

in libro, qui dicitur *De Mutacione Vite* Ovidii, qui inscribitur *De Vetula*, propter quam mutacio fuerat facta, refertur Ovidius Naso loquutus fuisse de hac conjunccione, et ex ejus disposicione prorupisse admiracionem secte Mercurialis[1] producende in mundum per prophetam nasciturum de virgine absque maris commixcione, quam futuram esse predixit post illam conjunccionem per annos 6, ita quod secundum ipsum nasceretur tricesimo anno Octaviani Augusti, sicut prius expositum est. Loquens igitur Ovidius de conjunccione majore et fere maxima, dicit in metro suo hoc modo[2],

'Una quidem talis felici tempore nuper
Caesaris Augusti fuit, anno bis duodeno
A regni novitate sui, que significavit,
Post annum sextum, nasci debere prophetam,
Absque maris coitu de virgine, cujus habetur
Tipus, ubi plus Mercurius vis multiplicatur.
Cujus erit concors complexio primo future
Secte. Nam nusquam de signis sic dominatur
Mercurius, sicut in signo Virginis,' . . .

Et prima faciei Virginis ascendebat in oriente, quando conjunccio illa facta fuit. Et fuit illa conjunccio prope caput Arietis. Si enim revolvamus motus Saturni et Jovis ad tempus illud, inveniemus eos fuisse conjunctos per medios cursus suos ante nativitatem | Christi per sex annos quinque 32 b 2.
dies et tres horas; et erat medius cursus utriusque in Ariete 10 gradus 56 minuta 48 secunda. Medius vero motus octave spere erat ex mediis circuli parvi 10 gradus 5 minuta 51 secunda 27 tercia, ejusque equacio ex gradibus zodyaci 8 gradus 41 minuta 6 tercia, et erat minuenda a locis omnium planetarum; unde remanserunt de Ariete 2 gradus 14 minuta 42 secunda. Cum ergo differencia inter duas conjuncciones per cursus medios addat octo signa, duos gradus, 25 minuta 17 secunda, sequitur quod precedens conjunccio fuerat in Cancro 29 gradibus 49 minutis 25 secundis, et ita mutata fuit triplicitas a signo aquatico ad igneum. Si vero hec conjunccio

[1] MS. numeralis.
[2] *De Vetula*, lib. iii. c. 35, p. 76, ed. Wolfenbuttel, 1662.

fuisset propinquior capiti Arietis, fuisset maxima, et tunc erant anni Grecorum perfecti trecenti 5, et novem menses, et fere decem et octo dies, quod potest probari per tabulas annorum.

Sic igitur locuti sunt astronomi de sectis, et specialiter de secta Christi, et dant testimonium fidei nostre quod est satis mirabile. Et quamvis loquantur de sectis, et secte pendent ex libertate racionis, tamen non imponunt aliquam necessitatem libro arbitrio, dicentes planetas esse signa innuencia nobis ea que Deus disposuit ab eterno fieri per naturam ; sive voluntatem humanam, sive per operacionem propriam secundum beneplacitum sue voluntatis. Ita dicitur in libro *De Cursibus Planetarum*. Et preterea dicunt quod voluntas non cogitur, set tamen corpus alteratur [1] per virtutes celorum, et tunc anima corpori unita excitatur fortiter et inducitur efficaciter, licet in nullo cogatur, ut velit gratis sequi inclinaciones corporis ad actus privatos vel publicos, et ad bonos sicut ad malos, ut sic opiniones et secte et mutaciones consuetudinum inducantur per aliquem modum famosum in populo et potentem, secundum quod previsum fuit et precognitum a Deo ; ita quod planete sic non solum sint signa, set aliquid faciant in excitando. Et cum posuerunt Dominum Jhesum Christum esse Deum et hominem, ut Ethicus astronomus manifeste dicit in *Cosmographia*[2], et Alchimus similiter, necnon et in illo libro qui inscribitur Ovidius *De Vetula*, Deum incarnari in Christo colligitur. Et Plato qui in eum credidit, et alii non discordant, attribuentes Christo quod soli homini denegatur, volunt quod disposicio celestis potuit esse in signum concepcionis Virginis, et nativitatis illius Hominis in quantum homo, sicut stella prestitit signum in ejus nativitate, secundum quod dicitur in libro *Cursuum Planetarum* quod planete omnes et cetere stelle aliter Deo homini facto, aliter puro homini . . . (*cetera desunt*).

[1] MS. alteratus. [2] MS. Conographia.

APPENDIX

EXTRACTS FROM OPUS MAJUS.

(Ed. Bridges.)

1. iii. 75. 'Potest etiam adhuc hoc idem ostendi per proprietates duas Metaphysicae. Nam haec scientia est de illis quae omnibus rebus et scientiis conveniunt, et ideo ostendit numerum scientiarum, et quod oportet esse aliam scientiam ultra philosophiam, cujus proprietates tangit in universali, licet in particulari non possit eam assignare . . . '

2. ii. 238. 'De immortalitate animae in Metaphysica est tactum.'

3. ii. 241. 'Oportet Moralem Philosophiam ponere principia propter hoc quod tactum est in Metaphysica. Nam ibi in universali, hic in particulari habent ista tractare.'

4. ii. 243. 'Probatum est ipsum revelasse aliis quam eis qui in lege veteri vel nova nati sunt et educati, ut in Metaphysicis habet declarari.'

EXTRACTS FROM GREEK GRAMMAR.

(Ed. Nolan.)

5. p. 58. 'Preterea nulli sapienti dubium est quin fere omnia que dicuntur in divisione scienciarum et de generacione et potestate et proprietatibus litterarum sint aut falsa aut inania aut absurda. Et hoc ex tractatu meo Methaphisico, et aliis tractatibus distinguentibus sciencias planius elucescit.'

6. p. 58. 'Et nulla lingua plures [vocales] habet nec potest habere, sicut in Methaphisicis meis lector potest reperire.'

EXTRACTS FROM THE COMMUNIA MATHEMATICA.

(MS. Sloane, 2156.)

7. f. 72 a 1. Necesse est omni tractanti de sciencia quacunque speciali ut eam alias eque sepius comparet ad scienciam communem omnibus que methaphisica nominatur cujus proprium est dare divisionem omnium scienciarum magnarum et differenciam et originem et quid est proprium cuilibet et ordinem illarum assignare et quis eas invenit et quando invente sunt et ubi, et verificare principia illarum. Et omnis sciencia specialis supponit sua principia esse, et non potest ex sua virtute propria investigare illa, ut Aristotiles docet, et hoc manifestavi in Methaphisica mea. Similiter, nec cetera que numeravi aliter nominavi potest aliqua specialis sciencia docere, quia communia sunt et generalia omnibus scienciis particularibus, propter quod reservantur communi sciencie cujus proprium est formare et figurare alias sciencias omnes et ostendere qualiter fieri aliter sciri debeant et doceri. Et quoniam homo multis modis errat et quedam sunt cause universales errorum humanorum quibus impedimur nimis in omni sciencia et vita et negocio, ideo hec sciencia universalis eas precurrit ut in omnibus particularibus scienciis evitentur.

Cupiens igitur Mathematicam tractare infra radices Methaphisice sicut feci Logicam quam immediate sequitur Mathematica, volo sicut debeo ut in pluribus abstinere a demonstracione eorum que verificavi in alia sciencia communi, licet multa ibi verificata que mathematice valent recitabo per modos narracionis secundum quod congruit Mathematice et aliquando, licet raro, afferam probaciones aliquas Methaphisicas, scilicet in casibus certis quando magna necessitas erit. . . . . .

8. f. 72 a 2. Declaravi quidem in Methaphisica quod Mathematica dicitur dupliciter: una est pars philosophie et altera inter magicas et erroneas stulticias computatur.

9. f. 72 b 1. Sed de hiis in Methaphisica certificatum est quantum ad eam pertinet.

10. f. 72 b 2. Ordinem autem hunc cum cuncta probacione ex Methaphisica mea requirat lector et tamen in isto libro primo aliquid exponetur.

11. f. 72 b 2. Cause vero erroris humani universales sunt primo considerande in omni negocio studii et vite et officii. Et ideo in principio Methaphisice que ordinat totam sapienciam demonstravi maliciam istarum causarum, auctoritates raciones et exempla sapientum copiosius ingerendo, et ostendi quod hee totum studium et per consequens omnia confundunt, quia qualis homo est in studio sapiencie, talis in vita et religione comprobatur.

12. f. 73 b 1. Ostendi autem in Methaphisicis per modos utiles quod nulla sciencia potest haberi sine hac sciencia nec quod aliquis potest suam ignoranciam in aliis percipere scienciis nisi fuit in hac aliter hic preclarissime informatus. . . . Et quoniam humana famulantur divinis ideo innuebam in Methaphisicis quod Mathematica est necessaria divine sapiencie super id quod aliquis valeat sufficienter explicare.

13. f. 73 b 2. Partes philosophie accidentales sunt Logica et Grammatica, ut ostendi in Methaphisica. . . .

14. f. 74 a 1. Manifestavi enim in Methaphisica quod philosophantes Christiani debent alcius extollere philosophiam quam homines infideles.

15. f. 74 b 1. Multas autem auctoritates sanctorum de laudibus harum scienciarum omitto quia non sunt in tractatibus eorum philosophicis, quas in Methaphisica posui quia hec generalis sciencia ad omnia philosophica ubicunque inveniatur se extendit, et est potencior elevare humanam sapienciam ad divinam. Quod eciam Aristotiles et Avicenna in suis Methaphisicis edocent, et multipliciter hoc in mea Methaphisica demonstravi, precipue cum Methaphisica Christianorum debeat esse complecior quam infidelium, et se potencius extendere ad majora.

16. f. 74 b 1. Et propter hoc in Methaphisica que communis est omnibus scienciis descendo ad omnes sciencias et philosophie et juris et theologie, . . .

17. f. 75 b 1. Nec loquor nunc ad exempla de Mathematica, nam hec sunt communia omnibus scienciis, et eciam hanc viam exposui in Sciencia Communi, scilicet, in Methaphisica diligenter. Nam ibi demonstravi quod exemplum Aristotilis de addicione gnomonis ad quadrangulum minus ut fiat majus non potest sciri ante xxii^{am} proposicionem sexti libri, et quod dyameter non potest probari coste assimeter ante ultimam partem vij^{e} proposicionis decimi libri, et quod quadratura circuli non potest sciri ante secundam xij^{mi} libri, et sic de aliis exemplis, tam in numeris quam in figuris, et astrologicis et musicis que in omnibus scienciis inducuntur. . . . Multe enim sunt alie utilitates generales quas hic omitto et in Metaphisicis elucescunt.

18. f. 76 a 1. Et oportet quod diffinicio sit supposicio ut probavi in Methaphisicis, et quod non sint principia demonstracionum in ista, videlicet, supposicio, peticio, et

concepcio, quorum nominacio exponitur in libro dicto, nec realis racio assignatur. Hujus quidem racionem docui in Methaphisica quia ad eam pertinet . . .

19. f. 81 a 1. Secundum predicta accidit gravis dubitacio qualiter collocabitur evum in presente cum tempore sub eodem genere generalissimo, sed tractatus Methaphisicus expedit nos de hoc cum aliis ei propriis quoniam certificat omnia hujusmodi.

20. f. 81 b 1. Ponam quidem in Methaphisicis opiniones principales de hac specie quantitatis [sc. quantitatis discrete non permanentis] et ideo non oportet hic eas recitari quia false sunt, nec certificari potest veritas hic sed supponi ex Methaphisicis cujus aliter quorum est species predicamentorum sicut rerum omnium declarare. Ramos eciam quos extraxi de radicibus antiquorum hic recitabo donec in tractatu Methaphisico probavero quid tenendum. Dico igitur quod sonus. . . . Quapropter ubi et locus non sunt quantitates discrete sed sonus. Cetera que habent requiri circa hanc materiam expediet tractatus Methaphisice sicut sciencia domina ceterarum.

21. f. 89 a 2. Rethorica enim docens composicionem argumenti rethorici est pars Logice, ut patuit in predictis, et rethorica utens hoc argumento est pars Moralis Philosophie, ut in Methaphisica et in Moralibus demonstravi.

22. f. 89 b 1. Quia omnes homines naturaliter sciunt Grammaticam et Logicam illo modo sine invencione et doctrina, ut probavi in Methaphisicis.

EXTRACTS FROM THE COMMUNIA NATURALIUM.

(MS. Maz. 3576.)

23. f. 1 a. Postquam tradidi Gramaticam secundum linguas diversas prout valent imo eciam necessarie sunt studio Latinorum, et Logicalia cum hiis expedivi; atque in secundo volumine tractavi partes Mathematice; nunc in tercio occurrunt Naturalia, et in quarto Metaphisicalia cum Moralibus subjungentur.

24. f 1. b 1. De hiis vero Naturalibus multe sciencie sunt, sicut in Methaphisica mea patet, ibi enim demonstravi quod oportet quod quadam sciencia sit de Communibus Naturalibus, nam preter specialia sunt quamplurima communia que sufficiunt in quantitate ad scienciam magnam, ...

25. f. 2 a 1. Sed alie sciencie naturales erunt magne, quarum multe habent plures sub se sciencias, sicut in Methaphisica planum est. Nam nobilis pars Methaphisice, cum sit communis omnibus scienciis, est de origine et distinccione et numero et ordine scienciarum omnium, ostendens propria cuilibet et demonstrans. Declaravi igitur in illa parte Methaphisice quod preter scienciam communem naturalibus sunt septem speciales: viz. Perspectiva: Astronomia judiciaria et operativa: Sciencia ponderum, de gravibus et levibus: Alkimia: Agricultura: Medicina: Sciencia Experimentalis.

26. f. 3 a 2. Sic ergo grosso modo exposui sciencias octo naturales de quarum natura et proprietatibus, et aliarum scienciarum, magnum composui tractatum in Metaphisica, cujus proprium est distinguere omnes sciencias, et dare racionem universalem de omnibus, ...

27. f. 5 a 1. De effectu igitur primo nunc est dicendum qui vocatur Virtus agentis, et Similitudo, et Species, et Ymago, et multis aliis nominibus, ut in Methaphisicis edocetur. . . .

28. f. 5 b 1. Set omne accidens distat in infinitum a nobilitate substancie, et ideo primo multiplicata fit species substancie, et secundario species accidentis, nec potest aliter esse, sicut in Methaphisicis demonstravi. . . .

29. f. 5 b 2. Hec enim posicio (forma celestis potest multiplicare materiam continue sine deperdicione) falsissima est, sicut in Methaphisica mea potest cuilibet patere.

30. f. 7 a 2. . . . Viam per cujus medium transeat species, et sic de aliis intelligendum est, ut ex Methaphisica plenius innotescit.

31. f. 10 b 1. Set completa destruccio harum opinionum et aliarum consimilium patet in tractatu meo de speciebus methaphisico, cum certificacione istius dubitacionis et aliarum.

32. f. 11 b 2. . . . Species albi et nigri faciunt speciem medii coloris. Hec ex Perspectiva et ex Methaphisica manifesta sunt, . . .

33. f. 13 b 1. Nam, ut in Methaphisicis plenius scripsi, quinque sunt modi equivocacionis. . . .